

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE MİLLİYETÇİ BİR ÇOCUK DERGİSİ: TALEBE DEFTERİ (1913-1919)

Fatih TUĞLUOĞLU*

Öz

Meşrutiyetin 1908’de yeniden ilan edilmesiyle ülke yönetiminde etkin bir pozisyon elde eden İttihat ve Terakki Fırkası, Osmanlı gençliğini kendine bağlamak için yeni politikalar uygulamak istemekteydi. İttihatçılar, memleketi içinde bulunduğu durumdan kurtaracak, geleceği inşa edecek genç nesli biçimlendirmek için, ekonomide milli iktisadı, eğitimde de daha milli bir müfredatı takip etmeye başlamışlardı. Gençler üzerinde daha etkin olabilmek ve onları yönlendirmek için dergiler çıkarmışlardı. Talebe Defteri Dergisi de bu amaçla 1913 yılında yayın hayatına başlamıştı. Talebe Defteri Dergisi, eski harflerle yayın yapan ve en uzun süre hayatta kalan dergilerden biridir. Bu çalışmamızda Talebe Defteri Dergisi’nin ele aldığı konuları ve buradan da hareketle dönemde yaşanan sıkıntıların dergiye nasıl yansıtıldığına temas etmek istiyoruz.

Anahtar Kelimeler: Eski Harfli Çocuk Dergileri, Talebe Defteri Dergisi, Milli İktisat, Keşşaf, Ahmet Halit Yaşaroğlu, Balkan Savaşları, Boykot.

A NATIONALIST CHILD JOURNAL in the SECOND CONSTITUTIONAL PERİOD: TALEBE DEFTERİ MAGAZINE (1913-1919)

Abstract

With the declaration of the Constitutional Monarchy in 1908 and re-position the country achieve an efficient management of the Union and Progress Party, Ottoman youth himself was anxious to implement new policies to connect. Unionists to recover from the situation in the country, will build the future for the younger generation to format the economy, the national economy, education also began a national curriculum to be followed. On young people to be more effective and to direct them to remove the magazines were. Book on Talebe Defteri Magazine Launched in 1913, it was for this purpose Talebe Defteri Magazine, which broadcasts old letters and journals is one of the longest survivors. This study addressed the issues of the Talebe Defteri Magazine and here the movement of the problems experienced in the period that the magazine reflected on how we want to contact.

Keywords: Old Letters Children’s Magazines, Talebe Defteri Magazine, National Economics, Keşşaf, Ahmed Halit Yaşaroğlu, the Balkan Wars, Boycott.

* Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, (f.tugluoglu@gmail.com).

Giriş

Aydınlanma dönemine kadar yetişkin insandan farklı algılanmayan çocuk, ekonominin tarımdan sanayiye kayması, aile bireylerinin rolünün değişmesi, çocuk ölümlerinin azalması ile yeni bir kimlik kazanmıştı. Aydınlanma çağının filozofları çocukluğun tanımında ve eğitimi konusunda yeni fikirler ileri sürerek, daha önceki zamanlarda hiç konuşulmayan uygulama ve düşünelere kapı açılmasını sağladılar. İngiliz filozofu Locke, çocuğun doğduğu anda boş bir zihne sahip olduğunu, kişiliklerinin sonradan alacakları eğitimle ve ailelerin yönlendirmesi ile biçimlendirilebileceğini iddia etmekteydi. Ayrıca çocuğun yetiştirilmesinde çevrenin gücü ve etkisi önemli bir kaynaktı. Dolayısıyla eğitim felsefesi çocukların şiddet ile değil iyilik ve sevgi ile eğitilebileceği anlayışına ulaşmıştı¹.

Çocukları toplumsal değerlerle uyumlu hale getirmek, onları toplum tarafından kabul gören makbul vatandaş kriterlerine yaklaştırmak eğitim ile mümkün olmaktadır. Okul, çocukları sosyal ve toplum ile uyumlu bir birey haline getirmek için kurulmuştu. Okullarda takip edilen program, mevcut iktidarın veya egemen sınıfların istediği vatandaş modeli için özenle belirlenmekteydi. Okulların yanı sıra, çocuk ve gençlik döneminin ideal vatandaşlarını yetiştirmek için basın-yayın faaliyetlerinin de etkin olarak kullanıldığı bilinmekteydi. Özellikle kitle haberleşmesi için kullanılan gazete ve dergilere, okuldaki program dışında çocukların ve gençlerin istenen değerlere ulaştırılmalarında yoğun şekilde başvurulmuştu. Özel kişiler tarafından çıkarılan dergiler, doğrudan hükümet denetiminden uzak kalsalar bile onlar da bir düşünce veya ideoloji üzerinde bir yayın politikası benimsemişlerdi. Çocuklara yönelik dergilerde öncelikli amaç; onlara hitap edecek üslubu yakalamak, ardından çocuğu bilgilendirmek, onun güzel vakit geçirmesini sağlamak ve hayatını kolaylaştırıcı bilgiler vermektir. Lale Uçan'ın ifadesiyle dergide yayınlanan okuma parçalarıyla çocuklara yeni fikirler aktarılmakta veya yanlış alışkanlıklardan uzaklaşması amaçlanmaktaydı².

Türkiye'de II. Meşrutiyet döneminde iş başına gelen yöneticiler eski dönemin mirasını temizlemek, silmek için büyük projelere ve büyük ümitlere sahipti. İttihatçılar devlet ve toplumun her alanında köklü değişiklik projelerini hayata geçirmek için yayın faaliyetlerine de önem vermekteydi. Balkan Savaşlarının olumsuz sonuçları ile daha büyük istekle milli bir nesil yaratmaya çalıştılar. Okullarda yeniden düzenlenen müfredat programlarının yanı sıra çocuklara yönelik yayın faaliyetleriyle çocuklarda milli bilincin oluşmasına gayret edilmekteydi. Böylece yeni yetişen gençlerin mevcut yönetime ve

1 Bekir Onur, "Çocukluğun Dünü ve Bugünü", *Kebikeç*, S.19, 2005, s.99-100.

2 Lale Uçan, "Osmanlı Çocuk Dergilerinin Çocuk Kimliği Üzerine Etkileri" *Osmanlı Dünyasında Çocuk Olmak*, İstanbul Dem Yayınları 2012, s.170.

yönetimin değerlerine ve hedeflerine uygun bir vatandaş olmaları istenmekteydi.

Çocuklara yönelik hazırlanmış olan süreli yayınlar sadece çocuk tarihi ve çocuk edebiyatı için değil ayrıca dönemin siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmelerine ışık tutacak kıymete sahiptir. II. Meşrutiyet döneminde İttihatçı hükümetlerin oluşturmaya çalıştıkları milli nesil projesinin temel dayanaklarını, Türkiye’de ilk kez uygulanan Milli İktisat uygulamalarını, kızların eğitime yönlendirilme gayretlerini, Güç Dernekleri gibi önemli olayları dönemin çocuk dergilerinden takip edebilmekteyiz³.

Osmanlı Döneminde Çocuk Dergileri ve Yayın Hayatı

Avrupa’da yayın dünyasına matbaanın hakim olmasıyla hızla çoğalan gazetelerin yanı sıra dergilerin de basın hayatına girmeye başladığı görülmüştü. 1665’te Paris’te çıkan Journal des Savant ilk dergi olarak bilinmekte, İngiltere’de yayınlanan Juvenile Magazine(1798) ve The Children’s Magazine(1799) ilk çocuk dergileri olarak tanınmışlardı. Osmanlı devletinde ise 1849’da çıkan Vakay-ı Tıbbiye ilk Türkçe dergi olarak kabul edilmekteydi. Zaman ilerledikçe artan süreli yayınların büyük bir kısmı yabancı dillerde yayınlanmıştı. Vakay-ı Tıbbiyenin ardından Türkçe dergi olarak Mecmua-ı Fünun yayınlanmış ve aydınlarla hitap eden Türkçe dergi geleneğini sürdürmüştü⁴.

Aydınlardan ziyade halka hitap eden bir dergi olarak Ahmet Mithat Efendi’nin 1872’de çıkardığı “*Dağarcık*” kabul edilmekteydi. Dağarcık, kolay okunan yazıları ve ilgi çekici üslubu ile toplumda geniş bir okur kitlesine ulaşmayı başarmıştı. Çocuklara yönelik ilk Türkçe dergi ise 1869’dan itibaren çıkmaya başlayan Mümeyyiz’ di. Mümeyyiz aynı isimli günlük gazetenin haftalık eki olarak yayınlamaya başlamış ve Sıtkı Bey’in kalemıyla eğitici yazıları, tefrika edilen hikâyeleriyle, çocukların okul sorunlarından bahseden yazılarıyla dikkat çekmişti⁵.

19.yy’da Osmanlı toplumunda birçok değişiklik toplumda hızlı bir şekilde yaşanmış daha önce bilinmeyen bir çok müessese kurulmaya başlamıştı. Eğitim alanında da yeni fikir ve uygulamaların ilk kez bu dönemde gündeme geldiği gözlenmişti. Çocuk eğitimi de bu değişikliklerden etkilenmişti. Cüneyd Okay’a göre bir insanın yetişmesinde çocukluk çağında aldığı eğitimin önemi inkâr edilemezdi. Tanzimat ile birlikte çocuk terbiyesinin ayrı bir uzmanlık isteyen bir meslek olduğu kabul edilmişti. Maarif Nazırı olarak görev yapan Münif Paşa, “*Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyan*” isimli makalesinde çocukların seçecekleri mesleğe göre terbiye edilmelerini tavsiye etmişti⁶.

3 Cüneyd Okay, “Türkiye’de Çocuk Tarihi: Tespitler, Öneriler”, *Kebikeç*, S.19/2005, s.123.

4 Bülent Varlık, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, I, İstanbul İletişim Yayınları 1985, s.112;

5 Cüneyd Okay, *Çocuk Hayatında Yenileşmeler 1850-1900*, İstanbul Kırkambar Yayınları 1998, s.133-139.

6 Okay, age, s.47.

Türkiye’de çocuklara yönelik yayınlar 19.yy’da başlamış, dünya çocuk klasiklerini tercüme edilmesi de aynı dönemde gerçekleşmiştir. Tercüme edilenler arasında çocuklara hitab eden şiir ve hikâyeler yer almaktaydı. Fakat tercümelere önce de Türkiye’de çocuklara yönelik hazırlanmış eserler bulunmaktaydı. Kayseri’li Doktor Rüştü Bey’in yazdığı Nuhbet-ül Etfal bu alanın en bilinen eserlerindendi⁷.

II. Abdülhamit döneminde 1879-1887 tarihleri arasında İstanbul’da her yıl 9-10 adet dergi yayınlanmıştı. Dönemin şartları gereğince siyaset dışında edebi ve diğer alanlarda da dergiler yaygınlık kazanmıştı⁸.

II. Meşrutiyet, Türkiye’de yeni bir dönemi başlatmış, yeni fikirlerin revaç bulmasının yolu açılmış, yeni gazete ve dergiler hızla çoğalmıştı. Meşrutiyetin ilanından ilk bir buçuk ay zarfında gazete imtiyazı alanların sayısı iki yüzü geçmişti. Meşrutiyet öncesinde çok dikkatli ve ince bir araştırma neticesinde alınabilen gazete ve dergi imtiyazları, yeni dönemde beyan esasına göre alınabilmekteydi. Server İskit 1908-1909 döneminde yayınlanan gazete ve dergilerin sayısının 353’nün adlarının bilindiğini yazmaktaydı⁹.

Doğu veya batı kökenli olsun her türlü düşünce ve ideolojinin örgütlenme ve kendini topluma kabul ettirme çabasıyla bol miktarda gazete ve derginin piyasaya verildiği görülmekteydi. Çıkarılan dergilerin çok çeşitli alanlardan okuyucuya ulaşmaya çalıştıkları gözlenmekteydi. Buna göre sanat, bilim, öğrenci, siyaset, mizah, kadın, askeri ve dini yönlerden düşüncelerini okura aktarmaya çalışmaktaydı. Bülent Varlık’a göre; Meşrutiyet dergilerinde ilk kez fotoğraf, harita ve karikatür kullandıkları görülmüştü¹⁰.

Talebe Defteri Dergisinin Genel Özellikleri

Balkan Savaşları sürecinde yaşanan Babıâli Baskını ile hükümeti ele geçiren İttihat ve Terakki Fırkası, kültürel alanda yeni adımlar atarak yeni nesli etkilemeyi düşünmekteydi. İttihatçıların yakın durduğu Türk milliyetçiliği ideolojisine dayanan bazı örgütler ve dergiler 1908’den itibaren faaliyet göstermekteydi. Türk Derneği’nin çıkardığı Türk Dergisi ve Türk Yurdu Cemiyetinin aynı isimle çıkardığı dergi bu alanda öncülük etmekteydi. Ancak İttihatçılar, aynı anda toplumun çeşitli kesimlerine ulaşacak ve onlar tarafından benimsenecek birçok dergi çıkarmak istemekteydi. 1913 yılından itibaren Halka Doğru, Türk Sözü, Kadınlar Dünyası, İslam Dünyası ve Talebe Defteri yukarıdaki amaca yönelik dergilerdi¹¹.

7 Fatih Erdoğan, “Toplumsal Tarihimizde Çocuk Edebiyatımızın Yeri”, *Toplumsal Tarihte Çocuk*, İstanbul Tarih Vakfı Yayınları 2006, s.80; Okay, *age*, s.112.

8 Ülkü Gürsoy, *İkinci Meşrutiyet Dönemi Dergileri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara 1999, s.5.

9 Server İskit, *Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Ankara Başvekalet Matbaası 1943, s.144-159; Ali Birinci, “Meşrutiyet Matbaatı I” *Kebikeç*, S.2, 1995, s.143.

10 Varlık, *age*, s.116; Gürsoy, *age*, s.14.

11 Yavuz Selim Karakışla, “Meşrutiyette Bir Çocuk Dergisi”, *Tarih ve Toplum*, S.52, 1988, s.24.

İttihatçıların yönetiminde oldukları dönemde Balkan Savaşının kamuoyunda şok yaratan neticeleri Türk milliyetçilerinin kendilerini daha çok göstermelerine imkân vermişti. Yıllardır gayrimüslim unsurları bir arada tutmaya çalışan Osmanlılık siyaseti artık uygulanamaz duruma gelmiş ve imparatorluk camiasında Anadolu Ermenileri ve Rumlar dışında gayrimüslim nüfus yok denecek kadar azalmıştı. Artık Türk milliyetçiliği etrafında yeni bir nesil oluşturulabilir, daha önce sınırlı ölçüde dile getirilen değerler açıkça savunulmaya başlanabilirdi.

Talebe Defteri Dergisi, kurucusu ve müdürü, dönemin Beşiktaş Numune Mektebi Müdürü Muallim Ahmet Halid (Yaşaroğlu) Bey tarafından ilk sayısını 23 Mayıs 1329 Perşembe günü çıkarmıştı. İdare merkezi olarak Türk Yurdu Kütüphanesi gösterilmişti. 16 sayfa olarak çıkan derginin ilk 31 sayısı 20 para, 32. sayıdan itibaren beraber çıkan 51-52. sayıya kadar 40 para olarak piyasaya verilmiştir. 55. sayısı ise 25 kuruş olarak satılırken bir sonraki sayıdan itibaren son sayı olan 68. sayıya kadar 100 para olduğu gözlenmiştir.

Talebe Defteri, dönemin meşhur eğitimcilerinden Satı Bey tarafından yazılan ilk yazısında çıkış amacını şu şekilde açıklamaktaydı. *“Talebelik, hayatının en galeyanlı devresine tesadüf eder. Bu devrede faaliyet için mütemadi bir temayül duyulur. Hareket etmek, oynamak, okumak, mütehayyiç olmak için şiddetli ihtiyaç hissederler... Sabavet hayatının bu temayül ve ihtiyaçlarını tanzim ve tatmin edecek eserlerin yerleri zaten pek fakir olan kütüphane-i irfanımızda büsbütün boş gibi duruyor. Onun için mekteplerimizi dolduran talebe faaliyet ve temayülünü pek yolsuz suretlerde sarfa mecbur oluyor ve okumak ihtiyacını tatmin için gazetelerle adi romanlardan başka bir vasıta...”* bulamadığından şikâyet eden Talebe Defteri idarehanesi gençlerin ihtiyaç duyacağı malumat kaynağı olabileceği iddiasındadır. Dergi *“muntazam bir program dâhilinde talebelerimize hem hissi ve fikri faaliyet ihtiyaçlarını...”* Karşılacak eserler hazırlamak ve aynı zamanda bedeni faaliyetlere yönelik usulleri okuyucuya öğretmeyi amaçladığını ifade etmektedir¹². Görüldüğü gibi dergi çıkış amacını gençliğin fikri ve bedeni olarak en iyi şekilde yetişmelerini sağlamak olduğunu anlatmaktadır.

Talebe Defteri'nin kapağında mutlaka bir resim bulunmaktaydı. Yabancı dergilerden alıntı olduğunu düşündüğümüz bu çizimlerin dışında bazı sayıların kapaklarında fotoğraflar da kullanılmıştı. Örneğin 28. Sayının kapağında Ferid İbrahim Bey tarafından çekilen ve *“Fatih meydanında Ziya Beğ İrad-i Nutuk Ederken...”* alt yazısına sahip bir fotoğraf bulunmakta ve İstanbul'un fethinin yıldönümünü anmak için yapılan bir törene ait haberin fotoğrafı olduğu anlaşılmaktadır. Talebe Defteri'nin, 13 Eylül 1333 tarihli 45. Sayısında *“Harbiye Nazırı ve Baş Kumandan Vekilimiz Devletlû Enver Paşa Hazretleri...”*nin fotoğrafı bulunmaktadır. 29 Mart 1333 tarihli 38. Sayının kapağında ise *“Maarif-i Umumiye Nazırı Alisi Devletlû Şükrü Beğefendi Hazretlerinin”* fotoğrafı bulunmaktadır.

12 Satı, “Talebe Defteri Hayat-i İdare-i Muhteremesine”, *Talebe Defteri*, S.1, 23 Mayıs 1329, s.1.

Talebe Defteri 26.sayısından sonra, kardeş dergi olduklarını iddia ettikleri Çocuk Dünyası Dergisi ile birlikte 4 Mart 1330 tarihli “*Donanma Nüsha-i Fevkaladesi*” adıyla özel bir sayı yayınlamışlardır. 16 sayfa olarak hazırlanan bu sayının tüm gelirlerinin donanma cemiyetine bağışlanacağı da ifade edilmişti.

Talebe Defteri, 17 Temmuz 1330 tarihinde çıkan 31. sayısından sonra yayınına ara vermiş ve bir sonraki sayıyı 5 Kânunusani 1332 tarihinde 32.sayı olarak çıkarabilmiştir. Dergi yönetimi, bu durumun nedenini maddi yetersizlik olarak açıklamıştır. Derginin 24 Mayıs 1333 tarihli 41. Sayısında ise müdür Ahmet Halit Bey’in rahatsızlığı nedeniyle dergiden bir süre ayrı kalacağı bilgisi verilmekte ayrıca dergi çalışanlarından bazılarının askere alınmasının derginin ancak ayda bir kez çıkabilmesine neden olduğu açıklanmaktadır. Aynı yıl içinde 45.sayıda ise kâğıt yetersizliği nedeniyle derginin ilerleyen sayılarının kapaksız çıkacağı ifade edilmiştir.

Talebe Defteri’nin 11 Teşrinievvel 1333 tarihli 46. sayısında “*Memleketimizin çocukluk ve edebiyat aleminde...*” büyük bir boşluk olduğu iddiasıyla bir çocuk edebiyatı külliyatı hazırlamak kararında olduğunu ilan etmektedir. Bu konuda 47. Sayıda külliyatın ilk cildinin birinci formasının piyasaya verileceği duyurulur. Her hafta düzenli olarak bir forma çıkacağı ve tanesinin 1 kuruş olacağı açıklanmıştır. Ancak ilerleyen sayılarda formaların 3 kuruş olduğu ve 15 günde bir çıkacağı duyurulmuştur.

Derginin 2 Mayıs 1334/1918 tarihinde çıkan 51-52. Sayıları Fevkalade Nüsha olarak hazırlanmıştır. İlgili sayıda derginin piyasaya verilmesinin geciktiği anlatılmakta ve gerekçe olarak da iki sebep ileri sürülmektedir. Bunlar kâğıt yetersizliği ve matbaada yaşanan personel azlığı nedeniyle ortaya çıkan iş yoğunluğu. Ayrıca ilerleyen sayılarda derginin hacminin küçüldüğüne dair okuyucu şikâyetlerine de rastlanmaktadır¹³.

Talebe Defteri’nin 27 Şubat 1335/1919 tarihinde çıkan 67.sayısında kâğıt yetersizliği nedeniyle derginin yayımlanmasının bir süre gecikeceği ve sayfalarının azalacağı özür ile ifade edilirken, 68. ve son sayısı 20 Mart 1335/1919 tarihinde yayınlanmıştır.

Derginin hitap edeceği okur kitlesi, her sayfanın üst kısmında yer aldığı gibi mektepliler olacaktır. Dergide ilk tahsilden sonra gidilebilecek okulların tanıtımı yapılırken idadi ve sultani gibi orta dereceli okullardan bahsedildiği için 12-16 yaş grubunun okur kitlesi olarak hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Talebe Defteri, Balkan Savaşlarının acılarının yaşandığı muhacirlerin ve askerlerin anlattıklarından hareketle Balkan milletlerine ve onları destekleyen Avrupa ülkelerine yönelik tepkinin yükseldiği bir dönemde çıkmıştı. Balkan ülkelerine destek veren Büyük Devletlerinin batı medeniyetinin yüksek ve insanî değerlerine ihanet ettiği düşüncesi dergiye yansımıştı. Her şeye karşı

13 “Kari ve Karielerimizden Bir Sual”, *Talebe Defteri*, S.55, 13 Haziran 1334.

milli değerler yüceltmeye çalışılmış, Osmanlı ve Türk tarihinin şanlı zaferleri hatırlatılmış ve bu başarıların elde edilmesi için ataların sahip oldukları özellikler ve niteliklere vurgu yapılmıştır. Balkan mağlubiyetinin getirdiği kızgınlık, intikam ve öç gibi duyguların dergide sık sık yer almasına neden olmuş, gençliğin zihninde yaşanan acıların sürekli canlı kalması istenmiştir. Aynı özelliğe başka dergilerde de rastlamak mümkündür. Türklük, intikam ile bir arada anılmaya başlanmış ve milliyetçilik dergilere yansımıştır. Ciddi Karagöz isminde ve Osmanlı ve Türk kelimesini dergisinin başlığında kullanan bir çocuk dergisi de yine bu dönemde çıkmıştır¹⁴.

Talebe Defteri'nin neredeyse bütün sayılarında yer alan bir konu da Milli İktisada duyulan özlemdir. Dönemin yöneticileri olan İttihatçıların en önemli isteği Müslüman burjuvaziyi oluşturmaktır. Bu beklenti Balkan Savaşlarının sonrasında hızlanacaktı. Bu fikrin temellerinin atıldığı dönemde çıkmaya başlayan Talebe Defteri'nde, yayınlanan yazılarda Müslümanların sadece maaşlı memur olarak yaşamalarının yanlışlığı sık sık ifade edilmektedir. Kalkınmanın, yükselmenin, dışa bağımlılıktan kurtulmanın ancak ticaret ve yerli sanayi ile mümkün olacağı anlatılmaktadır. Bu amaçla gençlerden, okullarda para biriktirmelerini sağlayacak ve elde edilen paralarla ihtiyaç duyulan öğrenci malzemelerinin temin edilmesi için Teavün (Yardım) Sandıklarının kurmalarını istenmekteydi. Bu şekilde onların tasarruf etmeyi hem de iktisadî öğrenecekleri umulmaktaydı.

Osmanlı döneminde çıkan tüm çocuk dergilerinde olduğu gibi Talebe Defteri de eğitim sisteminin genel durumu hakkında bilgiler vermekteydi. Ayrıca dergi kız çocuklarının okutulması konusunda yazılar yayınlamaktaydı¹⁵.

Talebe Defteri Dergisi'nde döneminin ünlü isimlerinin yazıları bulunmaktadır. Müdür Ahmet Halit (Yaşaroğlu)'nın yanısıra Yusuf Akçura, Rıza Tevfik(Bölükbaşı), Şükûfe Nihal(Başar), Nafi Atûf(Kansu), Hüseyin Ragıp (Baydur), Osman Fahri, Nüzhet Sabit, Faik Ali(Ozansoy), Ethem Nejat, Halide Nusret (Zorlutuna), Enis Behiç (Koryürek), Celal Sahir (Erozan), Aziz Hüdâi(Reşat Nuri Güntekin), Ahmet Refik (Altınay), Suad Fahir(İsmail Hikmet Ertaylan) idi. Ayrıca Mehmet Emin (Yurdakul) ve Ziya Gökalp de dergiye şiirleriyle katkıda bulunmuşlardır. Yazarlar Birinci Dünya Savaşının yarattığı moralsiz ve sıkıntılı ortamda gençlere destek olmaya ve moral vermeye çalışmışlardır. Talebe Defteri yazılarıyla gençlere güvendiğini anlatmaya çalışmış, gelecek günler için vatan ve milletini sevmelerini, kendi iç sorunlarını bir yana bırakarak Avrupa'ya karşı ekonomik olarak mücadele vermelerini istemiştir. Lale Uçan'ın ifadesiyle çocuklar, dergileri vasıtasıyla yetişkinlerin

14 Cüneyd Okay, "Meşrutiyet Dönemi Çocuk Dergilerinde Milliyetçilik/Millilik(1908-1918)", *Türk Yurdu*, S.136, Aralık 1998, s.20.

15 İsmet Kür,"1869-1928 Yılları Çocuk Dergilerinde Eğitimci Yazarların Benimsediği Çocuk Tipleri" *Birinci Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi 6-8 Kasım 1996*, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi 1997, s.145.

her gün muhatap oldukları sorunlarla ve gündem ile haberdar edilmişlerdir¹⁶. Talebe Defteri de memleket sorunlarına duyarlı bir dergidir ve okurlarını ülke gerçekleri ile bilinçli olarak yetiştirmeye çalışmaktadır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında tüm Osmanlı çocuk dergilerinde olduğu gibi Talebe Defteri de kâğıt sıkıntısı çekmeye başlamış ve matbaa çalışanlarının askere alınması nedeniyle çıkış tarihleri sürekli değişmiştir.

Derginin Kurucusu Ahmet Halit (Yaşaroğlu) Hakkında Bilgi

Eğitimci yazar olan Ahmet Halit (Yaşaroğlu) Erzincan Eğin'de 1891 yılında dünyaya gelmiştir. Mercan İdadi'sini, ardından Mektebi Mülkiye'yi 1911'de tamamlayan yazar İstanbul'daki çeşitli okullarda öğretmenlik yapmıştır. Bu süre içerisinde 1918'de Türkiye Muallimler Cemiyetini kurmuştur. 1919'da Türk Kadını Dershanesi ve Asri Mektep adıyla bir özel okula açan Yaşaroğlu, 1928'de resmi görevinden ayrılarak Ahmet Halit Kitabhanesi adını verdiği bir yayınevi açmıştır. 1951'deki vefatına kadar yayıncılık faaliyetlerini sürdüren Ahmet Halit Bey'den sonra yayınevi 1967'ye kadar faaliyet göstermiştir. Talebe Defteri, Çocuk Dünyası, Türk Kadını gibi dergileri, okul kitapları ve halka yönelik genel kültür kitaplarını basarak Türkiye'nin kültür yaşamında söz sahibi olmuştur¹⁷.

4.Talebe Defteri Dergisinin Genel Özellikleri

Aşağıdaki alt başlıklarda Talebe Defteri Dergisinin öne çıkan bazı özelliklerine temas edilmiştir.

4.1.Milli İktisat, Tasarruf ve Boykot Uygulaması

Türkiye'de ekonominin milliliğine yönelik tartışmalar Jön Türkler ile başlamış ve 20.yy'ın başından itibaren ülke gündemine yerleşmiştir. Jön Türklerin memleketi kurtarmak amacıyla başlattıkları mücadelelerinde gayrimüslim tebaanın devlete sadık olmadıkları çeşitli örneklerle görülmüş ve Müslümanların yalnızca en büyük değil, aynı zamanda da en sadık grup olduğu anlaşılmıştı. Bu düşünceden yola çıkan İttihatçılar, iktidara geldiklerinde gayrimüslimleri dışlayan politikalar uygulamaya başlayacaklardı. Memleketin öz kaynaklarını kullanarak ve dışa bağımlı olmadan kendine yetebilecek bir ekonomik altyapıyı hayata geçirmek için İttihatçıların önünde Almanya örneği bulunmaktaydı. Zafer Toprak, Ziya Gökalp'ın Yeni Mecmuadaki yazılarından hareketle Alman İktisatçısı List'in milli ekonomi modelinin Türkiye'de uygulanabileceğini

16 Uçan, *agm*, s.180.

17 İhsan Işık, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, C.9, Ankara Elvan Yayınları 2010, s.3828'den aktaran Kamile Şendil, "Talebe Defteri(1913-1919) 1-67. Sayılar, İnceleme, Tahlil, Fihrist, Seçilmiş Yazılar", *Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2008, s.63.

yazdığını belirtmektedir. İttihat ve Terakki Hükümeti de yerli müteşebbislerin korunması ve yatırımcıların desteklenmesi konusunda bazı adımlar atmaya başlamıştı. Erdal Yavuz'a göre 1903-1908 döneminde kurulan milli sermayeli anonim şirketlerin sayısı 13 iken 1909-1914 yılları arasında ise 30 yeni milli şirket kurulmuştu¹⁸.

Fakat Türkiye'de iktisadi uyanışın dönüm noktası Balkan Savaşlarıydı. Osmanlı Devleti o döneme kadar görmediği kadar kısa bir zamanda geniş topraklar kaybetmiş, binlerce muhacirin İstanbul'a gelmesiyle savaşın acıları daha belirgin olarak ortaya çıkmıştı. Osmanlı hükümetinin uygulamaya çalıştığı ittihad-ı anasır siyaseti artık iflas etmiş, İttihatçıların yakın durduğu Türk milliyetçiliği yükselmeye başlamıştı. Cephedeki gelişmeler gazete yazılarıyla ve muhacirlerle İstanbul halkına ulaşmış, başkent Balkan Savaşını neredeyse günü gününe yaşamıştı. Balkan Savaşında Yunanistan'ın elde ettiği başarıda, Türkiye'de yaşayan Rumların da katkısı olduğuna dair inanç boykot uygulamasını ikinci kez başlatmıştı. Osmanlı Rumlarının Yunan Hükümetine bağış yaptıkları iddiasıyla basında başlayan boykot giderek yaygınlaşmıştı. Zafer Toprak'a göre Balkan mağlubiyetine Müslümanlar, ekonomik boykot ile cevap vermişlerdi. Fakat şu bir gerçektir ki Müslümanların oturduğu mahallelerde bile küçük esnaflık müesseseleri gayrimüslimlerin elindeydi. Bu durum karşısında Müslümanların memleket ekonomisinde aktif olmaları, ticaret yapmaları, mağaza açmaları, şirket ve banka kurmaları basın vasıtasıyla istenmeye başlamıştı. Bu hususta Rusya Müslümanlarının örnek alınmasının tavsiye edildiğini belirten Zafer Toprak, "yabancı isimlerle ticaret yapan müesseselerden alışveriş yapılmaması..." konusunda o döneme ait bazı risaleleri yayımladığı çalışmasında ekonominin milli olması gerektiği ve Müslümanların artık ticarete atılmalarının zamanının geldiğine dair düşüncelerin çocuk dergilerine dahi konu olduğunu ifade etmektedir¹⁹.

Boycot etkisini göstermiş ve İstanbul Fener Rum Patrikhanesi de dindaşlarının daha fazla zarar görmesini önlemek için harekete geçmişti. Ancak Müslümanların savaş öncesine göre daha bilinçlendikleri ve yaşanan acıların bu süreci hızlandırdığı bir gerçektir²⁰.

18 Zafer Toprak, "II. Meşrutiyette Fikir Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul İletişim Yayınları 1985, s.130; Erdal Yavuz, "1908 Boykotu", *ODTÜ Gelişme Dergisi* 1978 Özel Sayısı, s.164. Milli İktisat fikrinin hayata geçirilmesi aşamasında ilk ve en etkili olay Avusturya mallarına karşı başlatılan boykot girişimidir. Avusturya-Macaristan'ın bir oldubitti ile Bosna-Hersek'i ilhak etmesi üzerine protesto gösterileriyle başlayan tepkiler yerini Avusturya kaynaklı ticari mallara boykota bırakmış ve Türkiye tarihinde ilk kez bir ülkeye karşı ekonomik boykot başlatılmıştı. Boykot, hükümetin gayri resmi desteği ile bir süre devam etmiş, gazetelerin teşvikleriyle özellikle İstanbul'daki liman işçilerinin katılımlarıyla yaygınlaşmıştı. Türkiye'de yaygın ve bol miktarda kullanılan Avusturya malları boykottan olumsuz etkilenmişti. Boykottan sonra savaş ve diplomasiyi kullanmadan da bir ülkeye zarar verilebileceği düşüncesi ortaya çıkmıştı. Mehmet Emin Elmacı, "1908 Avusturya Boykotunda Liman İşçileri", *Kebikeç* S.5, 1997, s.155.

19 Toprak, *İkinci Meşrutiyette Fikir Dergileri...*, s.130.

20 Zafer Toprak, "İslam ve İktisat 1913-1914 Müslüman Boykotajı", *Toplum ve Bilim*, S.29-30, Bahar 1985, s.179-182.

Balkan Savaşının en canlı oluğu bir ortamda gerçekleştirilen boykotu yaygınlaştırmak ve sonuca ulaştırmak için cemiyetler kurulmuştur. İstiklal-i İktisad-i Milli Cemiyeti Nizamnamesinde kuruluş amacını "...bugün tamamen sönmüş bulunan hayat-i iktisadiye-i islamiyeyi ihya ve mevcudiyet-i sabikasını iade etmek üzere..." olarak açıklamakta ve cemiyete dahil bulunan her vatandaşın Hıristiyanlardan mecbur kalmadıkça alışveriş etmeyeceğine dair yemin edeceğini belirtmektedir²¹.

Talebe Defteri Dergisi, Balkan Savaşlarının devam ettiği dönemde ve boykot fikrinin çok canlı olduğu bir ortamda çıkmıştı. Dolayısıyla savaşın acıları ve boykot fikri ile Balkan milletlerinden intikam alınması düşüncesini derginin sayfalarından izlenebilmektedir. Milli İktisad düşüncesine başından sonuna kadar bağlı olan Talebe Defteri, yayınlarında bu konuya ait fikirlerini gençlere aktarmaya çalışmıştır. Boykot konusunda Talebe Defteri'nde en çarpıcı yazı 15 Ağustos 1329'da çıkan 7. sayısında yer almaktadır. Bu yazıda yabancı mallara yönelik açık bir boykot çağrısı bulunmakta ve "*Nestle sütü içmek vatana ihanet olarak*" algılanmaktadır. Devamında ise "...*Vatandaşlar gözlerinizi açınız... Memleketin latif kokulu otlarıyla, çiçeklerle beslenen koyunlarımızın, ineklerimizin, saf ve temiz südleri dururken paramızı ecnebilere vermeyelim*" demektedir. Bu boykot çağrısı derginin 10 Teşrinievvel 1329 tarihli 11. sayısında biraz daha açıklayıcı olmuştur. Yine Nestle sütünün içilmesini vatana ihanet ile eş tutarken şöyle devam etmektedir: "...*Vatandaşlar gözlerinizi açınız. Memlekette çiftçilik hayatı mahv oluyor... Gazetelerimizin üç buçuk gurusu mukabilinde yazdıkları reklamlara aldanmayınız!*" Diye okuyucuyu uyarmaktadır. Talebe Defteri'nin 21 Teşrinisani 1329 tarihli 14. sayısında yabancı mallara karşı halkın dikkatini çekerken başka sektörler de derginin hedefindedir. Dergi "...*Şeridleri Türkçe olmayan sinemalara gitmeyiniz. Türkçe isimleri yanına Fransızca yazılan mağazalardan alışveriş etmeyiniz*" diye okuyucularını uyarmaktadır. Dergi, Müslüman vatandaşların uzak durmalarını istediği gayrimüslim ticarethanelerine karşı İstanbul'da çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren Müslümanlara ait mağazaların adreslerini yayınlamıştır²². Müslüman ticarethanelerinin adreslerinin yanı sıra onların reklamları da yapılmaktadır. Örneğin; "...*Türk ve İslam, gayûr ve fedakâr bir ticarethane. Veznecilerde Necati ve Memduh Biraderler... Türklüğe ve İslamhğa hizmet etmeğe çalışacağınız bütün levazım-ı kırtasiyenizi oradan alınız...*" Talebe Defteri'nin Müslüman vatandaşlara tavsiye ettiği Necati ve Memduh Biraderlere ait işletmeye ait reklamlar derginin ilerleyen sayılarında da yer almaktadır. Bu reklamlarda ticaretin ne kadar tatlı bir meşgale olduğu vurgulanmakta, gençleri mağazalarına hem alışverişe hem de ziyarete davet etmektedir. Bu vesile ile merak eden öğrencilerin ticaret yolunda nasıl çalışmak lazım geldiğine dair fikir edinebilecekleri yazılmıştır. Bu işletmenin hazırlattığı defterlerin "*diğerlerine tercihan kullanılması*" halinde pek çok çeşitlerinin piyasaya çıkarılacağı haber

21 Cüneyd Okay, "Müslüman Boykotajı ve İstiklal-i İktisad-ı Milli Cemiyeti", *Toplumsal Tarih* S.31, Temmuz 1996, s.47.

22 *Talebe Defteri*, S.3, 20 Haziran 1329, kapak sayfası.

verilmektedir. “ecnebi fabrikalar mamulatına tercihan genç Osmanlılar(ın) badema bir Osmanlı mağazası namına yapılan bu kalemleri...” kullanmaları istenmektedir²³. Necati ve Memduh Biraderlerin dergiye vermeye devam ettikleri reklamlarda halkın şimdiye kadar ecnebi kalemleri kullandığını lakin şimdi “Türk Kurşun Kalem”lerinin yapıldığını belirtmekte ayrıca kalemlerinin “Faber kalemi cinsinden oldukları halde” fiyatlarının ucuz olduğunu ifade etmektedir²⁴.

Diğer bazı Müslüman müteşebbisler de Talebe Defteri’ne verdikleri ilanlarda Türk ve Müslümanlara ait bir ticarethane olduklarını vurgulama ihtiyacı hissetmişlerdir: “Türkoğlu Türk Bir İslam Ticaretgâhı-Kâğıtçı Hilmi Mağazası”. Ayrıca Müslüman müteşebbislerin yeni müesseseleri de dergiye haber olmaktadır. Örneğin; “İzmir Üzüm ve İncir İthalat ve İhracat Şirketi Köprübaşında... Burasını idare eden de vatandaşlarımızdan Kemal ve Arif Bey Biraderlerdir”²⁵ takdir edilerek verilen bu reklamdan sonra bilhassa öğrencilerin rağbet etmeleri istenen bir kırtasiye mağazasının kuruluş haberi vardır. Bu mağaza “...bir Müslüman vatandaşın himmetiyle...” açılan bu müesseseye “...Üsküdar mekteplerindeki talebemiz bilhassa alışverişlerini buradan yaparlarsa verecekleri beş on para kendi yurdlarında kalmış olur...” demekte öğrencileri Müslüman müteşebbisleri desteklemeye davet etmektedir. Çünkü dergiye göre “...10 Paranın Kıymetini Bilmeyen Osmanlı Olamaz”dı. Kazanılan her kuruş paranın mutlaka hesabı yapılmalı ve nereye harcandığı önemsenmeliydi²⁶.

Talebe Defteri’nin gençlere kazandırmaya çalıştığı tasarruf fikrinin ulaşmak istediği sonuç ise Milli İktisattan farklı değildi. Derginin 5 Kânunusani 1332 tarihinde çıkan 32. sayısında kısa ifadelerle bu durum izah edilmeye çalışılmaktaydı. Bu ifadeler; “paranı vatandaşlarına vereceksin. On paranın nereye gittiğini hesap edeceksin. Eline geçen paranın bir kısmını saklayacaksın. Ticaret ve zanaatı seveceksin. Şeritleri Türkçe olmayan sinemalara gitmeyeceksin.” Şeklinde özetlenmekteydi.²⁷ Burada ifade edildiği gibi tasarruf, dönemin en çok tartışılan konularından biriydi. Birinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan yüksek enflasyon ve nakit para sıkıntısı nedeniyle hükümet iç borçlanmaya gitme kararı almıştı. İç borçlanma aslında gönüllü tasarruf görünümündeysen de Zafer Toprak’ın ifadesiyle “manevi cebre” dayandırılmaktaydı. Zafer Toprak’a göre halkın iç borçlanma kampanyasına katılmasını sağlamak ve bu yol ile piyasadan nakit para toplayabilmek için basını etkin bir şekilde kullanmış ve bu zor vaziyette hükümete yardım etmenin vatandaşlık vazifesi olduğu konusunda propaganda yapmıştır. “borca yazılmanın” milli görev olduğu her fırsatta dile getirilmiş, hatta padişahın yayımladığı hattı hümayunla da cephede askerinin gösterdiği

23 Talebe Defteri, S.16, 19 Kânunuevvel 1329, kapak sayfası.

24 Talebe Defteri, Donanma Nüsha-i Fevkaladesi 4 Mart 1330.

25 Talebe Defteri, S.32, 5 Kânunusani 1332, kapak sayfası.

26 Talebe Defteri, S.33, 19 Kânunusani 1332, kapak sayfası.

27 Talebe Defteri’nin gençlere sinema konusunda tavsiye ettiği adres Ali Efendi Sinemasıydı. Çünkü “...Şeridleri Türkçe ahlaki ve vicdanidir”. Üstelik sahibi “Müslüman ve Türktür”. Talebe Defteri, S.32, 5 Kânunusani 1332, kapak sayfası.

fedakârlığı cephe gerisinde vatandaşların iç borçlanmaya kayıt olarak göstermesi gerektiği vurgulanmıştır²⁸. Talebe Defteri de bu teşebbüs üzerine hareket geçerek gençleri iç borçlanmaya katılmaları konusunda ikna etmeye çalışmıştır. “20 Lirası Olan Bir Genç Ne Yapmalıdır?” gibi çarpıcı bir soru ile konuya giriş yapan dergiye göre parası olan herkes “...istikraz-ı dâhili tahvili almalıdır. Çünkü bu dakikada, vatanını seven her Osmanlının kalbi bu tahvillerden birkaç tanesine malik...” olmalıdır. Bonodan vatandaş ne elde edecektir sorusuna verdiği cevap dönemin milliyetçi havasına uygundur “...evvela vatana hizmet etmiş olurlar. Bundan büyük kazanç olur mu? Fakat... Kendi keselerine de yardım ederler. Zira bugün verecekleri kağıd varakanın yerine yarın altın alacakları gibi... Şu halde vakit gaib etmeyiniz... On paranın kıymetini bilmeyen Osmanlı olamaz” demektedir²⁹. Dergiye göre İstanbul’da gençler arasında istikraz-ı dahili konusu o kadar ilgi görmektedir ki vapurda, tramvayda kısaca her yerde herkesin dilinde dolaşan bir cümle vardır: “Kaç tane tahvil alacaksınız?” Talebe Defteri bu yazılarından sonra çeşitli okulların istikraz-i dahili tahvillerinden almak için yaptıkları teşebbüslerini yazmıştır. Dergiye göre gençler bu tahvillerden alarak hem memleketlerine bir katkıda bulunmuş olacaklar hem de zengin olma fırsatını elde etmiş olacaklardır. Beşiktaş Barbaros Numune Mektebi öğrencileri de daha önce kurdukları Artırma ve Yardım Sandığından elde edilen kar ile 20 liralık tahvil almışlardır³⁰.

Talebe Defteri’nde Müslüman vatandaşların ticaret ve zanaat faaliyetlerine yönelmeleri teşvik edilirken bu alanda ilerleyen ve başarı gösterenler de takdir edilmekte ve başarıları övülmektedir. Terzi Yusuf Ziya Bey’in Osmanlı ticarethanesi Paris Beynelmillel Terzilik Sergisinde birincilik elde eden mahir ve sanatkâr bir usta olarak gençlere örnek olacak bir üslupta anlatılmaktadır. Dergi bu haber ile birlikte yabancı mallara karşı Müslüman ticarethanelerin desteklenmesini istemektedir. Çünkü dergiye göre bu tür müesseseler “...bizi yalnız Avrupa’nın çürük mallarına muhtaç bırakmıyor, en güzel yerli mallarımızdan en zarif kostümleri de yapıyor ve temizlik, zariflik, doğruluk, metanet....gibi lazım olan bütün hasletlerin fevkinde müşterilerini memnun etmek için fiyatlarında gösterdiği ucuzluk her türlü sitayişin fevkindedir...” demektedir en çarpıcı ifadeyi ise sona saklamaktadır. Büyük harflerle: “...paranızın ecnebilere gitmesini istemiyorsanız kostümlerinizi buraya yaptırınız...” Ayrıca bu reklamda dönemin yabancı markaları olan “Tring Stein” den uzak durulması istenmekteydi³¹. Terzilik

28 Zafer Toprak, “II. Meşrutiyet Döneminde İç Borçlanma” *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul İletişim Yayınları 1985, s.942; Cüneyd Okay, hükümetin halkı iç borçlanmaya teşvik etmek açtığı kampanya kapsamında marşlar bestelendiğini yazmaktadır. Okay, *Meşrutiyet Çocukları...*, s.60.

29 “20 Lirası olan Bir Genç Ne Yapmalıdır? Talebe Defteri, S.51-52, 2 Mayıs 1334, s.865.

30 “Gençlerle, Mektebliler ve İstikraz-ı Dâhili”, *Talebe Defteri*, S.51-52, 2 Mayıs 1334, s.861.

31 *Talebe Defteri*, S.16, 19 Kânunuevvel 1329, kapak sayfası; Tring, Stein(Stayn) ve Mayer, Galata semtinde Avusturya, Almanya ve Fransız sermayesi ile faaliyet gösteren alışveriş mağazalarıydı. 19. Yy’ın ikinci yarısından sonra kapitülasyonlardan istifade eden tüccarlar tarafından kurulmuşlardı. Bu mağazalar yiyecek dışında bir insanın veya bir evin ihtiyacı olan her türlü eşyayı satan ve her biri beşer, altışar katlı binalardı. Komisyon, “Galata”,

konusunda iddialı bir Müslüman müessesesi olan “Osmanlı Elbise Sanaathanesi”, dergiye verdiği ilanda “*ücrette rakip kabul etmeyecek derecede ehven elbise dikmekte olduğu ve ecnebi terzilerine artık Kadıköy Hanımları için ihtiyaç kalmadığını ilan*” etmektedir. Görüldüğü gibi Müslüman zanaatkârların açtığı dükkânlar ve müesseseler dergide haber olmakta, ecnebi meslektaşlarına göre daha uygun iş yaptıkları, milletçe desteklenmesinin beklendiği yazılmaktadır³².

Talebe Defteri birkaç Osmanlı Hanımın kendi aralarında yaptıkları sohbetlerden hareketle kadınların memleket ekonomisine nasıl katkıda bulunabilecekleri konusunda bazı öneriler getirmektedir. Makalede ismi geçen Macide Hanım’a göre: “...kadınlığın evladdan sonra en mühim vazifesi hanesinin hüsn-i idaresi ve iktisada riayettir... Erkekler ne kadar gayûr olursa olsun, kadın parmağıyla idare edilmeyen hanelerde refah ve saadet güneşi parlamaz.” Demektedir. Ona göre iç yüzünü anlamadan taklit ettiğimiz Avrupa’nın mallarına verdiğimiz paralar “...onların sanayi kuvvetlerini artırdı. Vatanımızı yıkan, yakan silahları biz, kadınlar kendi ellerimizle düşmanlara vermiş oluruz. Ne yazık... ne büyük gaflet! Kendimizi bir Avrupalıya beğendirecek değiliz. Türklüğe ve İslamiyet’e yakışacak ve Türklerce beğenilecek tarzda süslenelim. Artık Avrupa’yı körce taklidi bırakalım... Yerli kumaşlarla Türk’e ve Müslüman’a yakışır modalar icadına çalışacağım...” diyerek kıyafette yerli mallarının tercih edilmesini istemişti³³. Benzer ilanların yayınlandığı Talebe Defteri’nin 16. sayısında dönemin Milli İktisat politikalarından bağımsız değerlendirilemeyecek bir konu olarak Artırma Sandığı da ele alınmıştır. Dergide dikkat çekici bir başlıkla yayınlanan makale, memlekette tasarrufun öneminden bahsederek konuya giriş yapmaktadır. Defter imzasıyla yazılan yazıda Osmanlı memleketinde tasarruf konusunun ciddiye alınmadığı hatta mevcut emniyet sandığının bile kullanılmadığından şikâyet edilerek cüzi miktarda başlayan ama istikrarlı bir şekilde devam ettirilen artırmanın birçok seneler içerisinde önemli ve faydalı gelişmelere kapı açacağı vurgulanmaktadır. Tasarruf yoluyla elde edilecek sermaye ile üretim ve tüketim şirketlerinin genç veya yaşlı, kadın ve erkek tüm üyelerinin tükettiği eşya ve zahireyi satacak mağazalar açacağı ifade edilmektedir. “...şirket bir taraftan azasının artırma paralarını kabul ediyor, onlara bir faiz veriyor bu sermaye ile büyük büyük mağazalar açıyor, orada her şeyi satıyor, bu satıştan husule gelen saf kârların en büyük kısmını azasına, istihkalatı nispetinde tevzii ediyor... bir baba beş yaşındaki çocuğuna haftadan haftaya... Harçlık veriyor; o çocuk ise gördüğü teşvik üzerine bu harçlığını götürüp şirkete teslim ediyor mukabilinde aldığı cüzdanına her hafta kayd ettiriyor. Babası da o çocuğun esvabını, kundurasını, çamaşırını, oyuncağını, şekerini, kitabını, defterini her şeyini şirket mağazalarından satın alıyor. Bu yüzden husule gelen ve şirket tarafından tediye edilen olunan kâr seneden seneye yine çocuğun cüzdanına

İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi, C.3, İstanbul Tercüman Gazetesi Kültür Yayınları 1983, s.1782.

32 “Kadıköy Osmanlı Hanımlarına Müjde”, Talebe Defteri, S.21, 27 Şubat 1329, kapak sayfası.

33 “Macide ile İkinci Mülakat”, Talebe Defteri, S.40, 10 Mayıs 1333, s.655; Necip Necati, “Hilal-i Ahmer-Moda-Bir Perdelik Temsil”, Talebe Defteri, S.41, 24 Mayıs 1333, s.672.

geçiri(li)yor...” Ayrıca küçük miktarlarla başlayan tasarruf girişimlerinin emeklilik çağında külliyetli bir sermaye oluşturacağı ve böylece ihtiyarlık günlerinin ihtiyacının tamamen karşılanacağı iddia edilmektedir. Dergiye göre memlekette artırma sandıklarının yaygınlaşması veya halkın tasarrufu layıkıyla takdire başlaması ile iktisadın millileşmesi yolunda bir adım atılmış olacaktır. Çünkü memleket içinde ortaya çıkacak büyük sermayenin zanaat ve ticarete yöneleceği düşünülmektedir. Ancak bu şekilde milletin medeni ve terakki etmiş milletler arasına girebileceğini düşünen dergi *“zamanımızın saha-ı fütühatı meydan muzafferiyeti budur, bu iktisad sahası iktisad meydanıdır”* demektedir³⁴.

Tasarrufun kıymetini anlatan ve küçük miktarlarda başlayan artırma teşebbüsleriyle memleketi medeni milletlerin arasına yerleştirecek Milli İktisadın temini için gençlere her türlü yardımı yapmayı vaad eden dergi, ilerleyen sayılarında özellikle öğrencilerin okullarda kuracakları Artırma Sandıklarının nasıl vücuda getirileceğini izah etmekteydi³⁵. Dergiye göre tasarruf işinde ebeveynler, muallimler öğrencilere yol göstermeli ve yardımcı olmalıydı. Çünkü bu teşebbüs gençliğin iktisadi tekâmülü için çok önemli olarak değerlendirilmekteydi³⁶. Buna göre talep olan her okulda bir Artırma Sandığı Şubesi vücuda getirilmeliydi. Yirmi paraya kadar olan cüzi miktarlar bile mevduat olarak kabul edilerek ortaya çıkan meblağ bankaya okul müdürü vasıtasıyla yatırılmalıydı. Toplanacak sermayelerle tamamen öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik ticareti için *“İstihlak-ı Teavün Mağazası”*nı meydana getirmek mümkün olacaktır. Dergiye göre böyle bir müessese az zamanda terakki edecek ve sırasıyla *“levazım-ı kırtasiye, kitaplar, oyuncaklar, mektep alât-ı ve melbusatı ticaretiyle meşgul”* olacaktır. Daha sonra matbaalar, terzihaneler açılacaktı. Bu teşebbüslerin Osmanlı gençliğine mükemmel bir iktisadi terbiye vereceği ve hatta ilgili müesseseler geliştikçe gençlerin önemli bir kısmının buralarda istihdam edileceği düşünülmektedir. Talebe Defterine göre, en önemli sonuç ise böyle bir iktisadi terbiye ile yetişecek Osmanlı neslinin teşebbüs edemeyeceği hiçbir zanaat ve ticaret olamayacaktı³⁷.

Okullarda kurulmaları istenen Artırma ve Teavün Sandıklarının gençler tarafından bir iane sandığı olarak anlaşıldığı konusunda beliren karışıklıkları

34 *“Gençlik Bu Makaleyi Dikkatle Okuyunuz, Artırma Sandığı”, Talebe Defteri, S.16, 19 Kânunuevvel 1329, s.255-257.*

35 Talebe Defteri bu sayıda Washington Mektebi Talebe Artırma Sandığı hakkında bilgi vermekte, kimsenin teşviki olmadan küçük yaşta çalışma hayatına başlayan çocukların erken yaşlarda tasarruf zevki ve iktisad tecrübesi kazandıklarını anlatmaktadır. Said Fahir, *“Bir Mekteb Artırma Sandığı, Barbaros Numune Mektebi Yavrularına”, Talebe Defteri, S.47, 25 Teşrinievvel 1333, s.753-755.*

36 Dönemin eğitimcilerinden Sati Bey de gençleri tasarrufa alıştırmamanın öneminden yazılarında bahsetmektedir. Tasarruf ve yardımlaşma alışkanlığının hem fert hem de ülke ekonomisine katkı sağlayacağını düşünmektedir. Sati, *“Mekteplerde Teavün ve Tasarruf Sandıkları, Tedrisat-ı İbtidaiyye Mecmuası, S.10, Kasım 1910, s.149-158’den aktaran Okay, Meşrutiyet Çocukları...”, s.53.*

37 *Defter,” Artırma Sandığı ve Osmanlı Gençleri Teavün Şirketi”, Talebe Defteri, S.17, 2 Kânunusani 1329, s.273-274.*

gidermek ve meseleyi izah etmek maksadıyla Ahmed Cevad, Talebe Defteri'nin 26. Sayısında bir makale kaleme almıştır. Ahmed Cevad "*Tasarruf sandıkları azalarına bir sermaye veya irad-ı daimîi temin etmek maksadıyla tesis etmişler... İşte mekteplerde(ki) artırma sandıklarının hakiki vazifesi, mahiyet-i esasiyesi budur.*" demekte ve öğrencilere yönelik hayır işlerinin sermayenin faizinden yapılabileceğini ifade etmektedir³⁸.

Artırma Sandıklarının mahiyeti ve hangi amaçlara ulaşmak istediği konusunda Ahmed Cevad'ın açıklayıcı makalesinden sonra da yanlış anlamalar ortaya çıkmış, Talebe Dergisi bu amaçla Beşiktaş Numune Mektebinde kurulan Artırma ve Yardım Sandıklarının Nizamnamesini yayınlamıştır. Sandığın amaçları ilgili nizamnamenin ikinci maddesinde izah edilmiştir. Buna göre ilk amaç "*Talebeyi para artırmaya alıştırmak, ellerine geçecek paranın her surette kendilerine zarar verecek şeylere sarfedilmesine mani olmak, arkadaşlarına yardım fikri vermek, ileride kurulması düşünülen Talebe Bankasına temel teşkil etmek....*" Paranın nasıl kullanıldığı konusunda ise; "*idare heyeti azasının gösterecekleri lüzum üzerine derslere aid levazım satın alınabilir... Toplanacak kârın yarısı yardıma muhtaç olan talebenin kitab vesair levazıma sarfedilir. Fakat sermaye mekteb haricinde hiçbir tarafa verilemez...*" denilmektedir³⁹.

4.2. Meslek Seçimi; Memuriyet Yerine Ticaret

İttihat ve Terakki Fırkasının II. Meşrutiyetten itibaren uygulamaya koymaya çalıştığı Milli İktisat fikri, İmparatorluğun Müslüman halklarının ticaret, ziraat, zanaat ve sanayi ile ilgilenmelerini sağlamak, böylece halkın zenginleşmesini gerçekleştirmeyi amaçlamaktaydı. Osmanlı Müslümanlarının devlet memurluğu dışında başka bir meslek tercih etmemeleri eleştirilmekte, esnafılık, tüccarlık, zanaatkârlık, mühendislik Müslümanların mutlaka elde etmeleri gereken meslekler olarak değerlendirilmekteydi. Nuri Doğan'a göre; 1908'den sonra yazılan ders kitaplarında memleketin geri kalmışlığı anlatılırken, çocukların yanlış düşüncelerle memuriyete yönlendirildiği iddia edilmekteydi. Çünkü "*memleketimizdeki Hıristiyanlar, İslamlara göre daha zengindir. Sebebi Hıristiyanlar, hükümete bel bağlamamışlardır, saadetlerini kendi çalışmalarında aramışlardır. Oysa Müslümanlar memuriyete talip olmuşlar ve fakir kalmışlardır*" dolayısıyla artık ticarete yönelmenin zamanı gelmişti.⁴⁰ Bu iddiaları destekleyecek nitelikte yazılara Talebe Defteri'nin sayfalarında bol miktarda rastlanmakta ve ya babalardan ya da öğretmenlerden gençlere memuriyet yerine ticaret ısrarla tavsiye etmeleri istenmekteydi. M. Nejad tarafından yazılan ve bir babanın oğluna tavsiyesi niteliğinde olan mektubu şu ifadelerle başlamakta idi.

38 Ahmed Cevad, "Mekteplerde Artırma Sandıkları", *Talebe Defteri*, S.26, 8 Mayıs 1330, s.417-418.

39 Defter, "Barbaros Artırma ve Yardım Sandığı", *Talebe Defteri*, S.48, 8 Teşrinisani 1333, s.783; Defter, "Barbaros Artırma ve Yardım Sandığı-Geçen Sayıda Yazılan Nizamnamenin Mabadı", *Talebe Defteri*, S.49, 22 Teşrinisani 1333, s.799

40 Nuri Doğan, *Ders Kitapları ve Sosyalleşme 1876-1909*, İstanbul Bağlam Yayınları 1994, s.94-95.

“...sana en büyük nasihatim şudur: mümkün olduğu kadar memur olmaktan kaçacaksın. Gözlerin hükümetin veznesine dikilmesin, kendi veznen, kendi kasan olsun, memurlar daima minnetdardır. Küçük bir azil kağıdı onun saadetine, neşesine nihayet verir... Memurluk kanepesini, yorulmak istemeyenlere bırak, onlar parmaklarının teriyle, yani yazı yazmakla geçinsinler, sen alının teriyle, yani düşünmekle, çalışmakla kazan... Ticaret bakkallık değildir, ziraat(in) bostancılık olmadığı gibi...” Ayrıca oğlunun evladına karşı sorumlulukları olduğunu, ölüm gibi felaketlerden sonra ailelerin biçare kalmaması için ticarethane veya emlak, arazi bırakmasını gerektiğini tavsiye etmektedir⁴¹. Muallim Mukaddem ise “...tacir hürdür, istediği yere gitmek hususunda serbest-i tam sahibidir... Halbuki bir memur amirlerinin, nizamlarının, ihtirazat-ı siyasiyenin hasılı her şeyin nüfuzuna tabiidir...” demektedir⁴².

Muallim İsmail Hakkı Bey ise zanaatın önemini anlattığı makalesinde Sanayii Mektebi talebesini, memleketin geleceği olarak görmekte ve onların çalışırken çıkardıkları sesler, yazara kutsal bir ses gibi gelmekte ve gelecek hakkındaki karamsarlığını azaltmaktadır. Çünkü Sanayi Mektebi Gençlerine “...siz bizim yapamadığımız hakiki bir inkılâbı çekiçle örsle yapacaksınız... Yalnız başına ne kitaplar ne mektepler, ne medreseler hiçbir yer, hiçbir yer sizin demirhaneniz, marangozhaneleriniz kadar bu memleketin seviyesini yükseltmeyecektir. Yalnız başına ordular, toplar, tüfekler bile sizin çekiçleriniz, örsleriniz, ocaklarınız kadar Osmanlı vatanını müdafaa edemeyecektir. Dün topla, tüfekte cebhane ile mağlub ve sair olan babalarınızın intikamını alacak olan en kuvvetli silah sizin çekiçleriniz, ocaklarınız, örsleriniz olacaktır.” Diye zanaat ile ilgilenmeyen gençlerin ilgisini çekmeyi amaçlamakta mağlubiyetlerin karşılığında düşmanlara galip gelmenin zanaat alanında ileri gitmek olduğunu düşünmektedir⁴³. Sanayi Mektebi Öğrencisi olan Mehmet Emin Efendi de memleketin, sanayileşmesinin geri kalmışlıktan ve fakirlikten kurtulmanın yegane yolu olduğu iddiasındadır. “Gaye-i hayalim, şu öksüz vatanımda, bir memleketin hayatı demek olan fabrikalar içinde binlerce Türk vatandaşlarının çelik kollarıyla icra-i sanat eylediği, kanlı yüzlü kafalarıyla memlekette zanaat ve medeniyet eserleri vücuda getirdiklerini görmek...” ve bu amaçla kendisinin sanayi mektebine girdiği belirterek tek amacının “...Zanaatkar olmak, zanaatım ile ya açılacak Türk fabrikalarına hizmet etmek, yahud nesli atıye zanaat fikrini, zanaat zevki ve muhabbetini telkin...” etmek olduğunu ifade etmiştir⁴⁴.

Ahmet Cevad ise oğlunun “Sabanımızı Niçin Değiştirmiyoruz” sorusuna verdiği cevapla bir milletin desteğinin zanaatın gelişmesinde ve yaygınlık kazanmasında çok önemli olduğunu söylemekte; ayrıca “...memleketin her tarafından demirhaneler açılmadan demircilik köylerimize kadar hulûl etmeden senin gibi gençlerin kolları çekiç sallamadan ateş karşısında yanmadan sabanımızı bile değiştirmenin mümkün olmadığını bilirim...” demektedir. Ona göre bir millet

41 M.Nejad, “Üçüncü Mektub Memurluk”, *Talebe Defteri*, S.27, 22 Mayıs 1330, s.439.

42 Muallim Mukaddem, “Meslek İntihabı 4, Ticaretin Fevaidi”, *Talebe Defteri*, S.28. 5 Haziran 1330, s.464.

43 Muallim İsmail Hakkı, “Sanayii Mektebi Talebesine”, *Talebe Defteri*, S.6, 1 Ağustos 1329, s.88-89.

44 Mekteb-i Sanayiden Mehmet Emin Efendi, *Talebe Defteri*, S.14, 21 Teşrinisani 1329, kapak sayfası.

kendisinin imal ve tamir edebildiği aleti kullanabilir, başka memleketlerden ithal edilen aletleri satın almak medenileşmek mümkün değildir⁴⁵.

Talebe Defteri'nin 57. sayısından itibaren yayınlanan bir dizi tefrika derginin Osmanlı gençlerinde oluşturmaya çalıştığı ticaret ve zanaat sevgisinin örnekleri olarak değerlendirilebilir. İdadinin ikinci sınıfında iken babasını kaybettiği için gerek kendisinin gerek ailesinin geleceği için endişelenen bir gencin başarı hikâyesinin tüm Osmanlı gençleri için ibret verici ve örnek alınması gereken bir hayat tecrübesi olarak aktarıldığı anlaşılmaktaydı. Hikâye şöyle başlamaktaydı; "...Evimizde o günün ihtiyacını temin edecek şeyler bile noksandı... Dertlerimize çâresâz olabilecek hiçbir müzâhir el yoktu. Hâlbuki zaruret gittikçe bizi insafsız pençesinde kıvrandırıyor..." içinde buldukları sıkıntıyı bu şekilde ifade eden gencin annesi, ümidini muhafaza etmekte, yetenek ve hayat tecrübelerinden yararlanması zamanının geldiğini düşünmekteydi. Bu amaçla "İşçi Kadınları Yurdu"na müracaat etmiş ve orada yevmiye ile çalışma imkânı elde etmişti. Fakat genç ise bu şartlar altında okula devam edemeyeceğini düşünmekteydi. Çünkü annesinin kazancı maişetlerine yeterli gelmemekteydi. Bunun üzerine genç, demir fabrikalarından birine müracaat etmiş ve şimendüfer ve lokomotif tamirine yönelik çalışan bir müessesede yevmiyeli olarak çalışmaya başlamıştı⁴⁶. Artık anne ve oğul emekleri ile çalışabilecekleri bir işe girmişti. İki de mutluydu. Çünkü "Alınları ne tatlı bir zevktir. Kendi kazancıyla geçinmek... Bu bilseniz insanın kalbine ne necib bir inşirâh veriyor! İşte onun için her istediğimizi temin edememekle beraber kimseye muhtaç olmadığımızdan dolayı kendimizi mesut addediyorduk..." diye düşünmekteydi. Fakat çalışma hayatı gencimizin tek meşguliyeti değildi. Kendisini ilmen geliştirmek için cuma tatillerini kütüphanede geçirmektedir⁴⁷. Şevk ve gayret ile çalışan anne-oğulun bir müddet sonra yevmiyeleri de artmaya başlamıştı. Lakin tasarruf düşüncesine göre hareket etmeye karar vermişler "Şahsi teşebbüsle kazandığım lirayı ihtiyad akçası olarak ayırdık, sonra tedarik ettiğimiz bir kumbara içine her gün ihtiyaçtan fazla kalan parayı atıyor, mini mini kasamızı zenginleştiriyorduk..." diyerek tasarruf etmelerine karşın kıt kanaat yaşamadıklarını da izah etmekteydi. Ayrıca "... Sıhhatimiz için lazım gelen şeyleri vücudumuzdan katiyen esirgemiyorduk. Sıhhatin en iyi bir sermaye olduğunu hakkıyla takdir etmiştik..." dolayısıyla her ailenin çalışmasının ardından elde ettiği kazanca uygun yaşamları ancak tasarruf elde etmek için de olsa sağlığın ihmal edilmemesi ve zorunlu durumlar veya kötü günler için mutlaka para artırmaya gayret edilmesi tavsiye edilmekteydi⁴⁸.

45 Ahmed Cevad, Oğlumla Muhasebelerimden, Sabanımızı Niçin Değiştirmiyoruz?" Talebe Defteri, S.33, 19 Kanunusani 1332, s.533.

46 Muallim İrfan Emin, "Küçük Roman-Sanat Yolunda", Talebe Defteri, S.57, 11 Temmuz 1334, s.920-921.

47 Muallim İrfan Emin, "Küçük Roman-Nasıl Yaşıyorduk?", Talebe Defteri, S.58, 25 Temmuz 1334, s.937.

48 Muallim İrfan Emin, "Küçük Roman-Daha Müreffehlik- Para Artırabiliyorduk", Talebe Defteri, S.58, 25 Temmuz 1334, s.937.

Sanatıyla başarı yolunda ilerleyen kahramanımızın anlattığı romanın her satırı gençler tarafından örnek alınacak hayatlardır. Romanın başkişisi çocuklarının gelecekte takip edecekleri istikameti ve tutacakları meslekleri de belirlemiştir. Mimar ve çiftçi olmaları istenen çocukları sayesinde memleketin imarına ve ziraatın yükselmesine katkıda bulunmayı düşünmekteydi. Çünkü Türkiye ziraatının uzmanların yardımına muhtaç bir vaziyette bulunduğu inanılmaktaydı⁴⁹.

Çıraklık ile başladığı zanaat hayatında başarılı olan ve giderek yükselerek birçok müesseseler vücuda getiren kahramanımız vergi yoluyla devlete karşı vazife ve sorumluluklarını yerine getirmenin gereğini şu cümlelerle ifade etmekteydi. “*Çok miktarda vergi vermek ve memleketin iktisadi kudretini artırmak nasıl hepimize müteveccih bir vazife ise devlete bâr olmamak, hazineyi tüketmemek de muhakkak ki menfi bir vecibe*”⁵⁰ olduğunu düşünmekte ve yine devlet memurluğu yerine çalışarak emekle kazanmayı ve zenginleşmeyi gençlere tavsiye etmektedir.

Ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla giriştiği zanaat hayatında giderek zenginleşen kahramanımız bundan sonraki amacının servetinden memleketin istifade etmesi olduğunu açıklamaktadır. Ona göre; “...*Mektebelerde öksüz yuvaları açmak, Müdafaa-i Milliye’ye, Donanmaya, Hilal-i Ahmer’e...*” büyük yardımlarda bulunmak ve memleketteki fakirliği ortadan kaldırmayı (herkes) kendine vazife kabul etmelidir. Çünkü servet iyi yolda, memleketin yükselmesi için kullanılmalı, aksi durumda servet bir felaket getirebilmekteydi⁵¹.

Servetlerini memleket için en iyi şekilde kullanmak azminde olan anne oğul, savaşların eksik olmadığı Türkiye’de dul ve çaresiz kalan kadınlara çalışma imkânı sağlamak için harekete geçmişlerdi. Kadınların, erkeklerin eline bakması yerine özellikle dul kadınların evlenmelerini temin etmeyi veya yanlış yollara tevessül etmelerine mani olmayı amaçlanmaktaydı. Bizzat hayatını kazanması için İslam kadınlarının çalışacağı “*İslam Kadınları Dikiş Yurdu*” tesis edilmişti⁵². Bu müessese vasıtasıyla hem Müslüman kadınlar iş sahibi olacaklar, hem de “*Ecnebi veya ecnebilemiş modistelere*”⁵³ gidecek yerde elbiselerini bu milli müessese...” den temin edebileceklerdi. Böylelikle Müslüman ve ihtiyaç sahibi kadınlara ekonomik imkânlar getirilirken, paralarının milli ellere gitmesi istenmekteydi. Başarıya ulaşan ve ilgi gören bu teşebbüsten sonra anne-oğul, şehir dışından

49 Muallim İrfan Emin, “Küçük Roman- Annem Artık İhtiyarladı”, *Talebe Defteri*, S.61, 12 Eylül 1334, s.985.

50 Muallim İrfan Emin, “Küçük Roman-Biz Zengin”, *Talebe Defteri*, S.61, 12 Eylül 1334, s.985.

51 Muallim İrfan Emin, “Küçük Roman-Biz Zengin”, *Talebe Defteri*, S.61, 12 Eylül 1334, s.985.

52 Tülin Sümer’e göre Türkiye’de ilk kurulan kadınları çalıştırma derneği, 1333/1917’de faaliyet başladığında 1.5 ay süre zarfında 14 binden fazla başvuruya muhatap olmuştu. Sümer, Türkiye’de kadınlar arasında çalışma geleneğinin olmamasına karşın müracaatların bu kadar çok olmasını yaşanan ekonomik sıkıntılara bağlamaktadır. Tülin Sümer, “Türkiye’de İlk Kurulan Kadınları Çalıştırma Derneği, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S.10, Temmuz 1968, s.59; Muallim İrfan Emin, “Küçük Roman-İslam Kadınları Dikiş Yurdu”, *Talebe Defteri*, S.59, 10 Ağustos 1334, s.954.

53 Modistere kelimesi metinde modacı, terzi anlamında kullanılmıştır.

İstanbul'a okumak veya çalışmak için gelenleri barındırmak için de Talebe Yurdu ismiyle bir müessese açmıştı⁵⁴. Fakat çalışmalar tamamlanmamış ve nihai amaca henüz ulaşılammıştı. Milli ve mahalli zanaatları ayağa kaldırmak düşüncesi fakir, yetim ve ihtiyaç sahibi genç kızlara yeni bir çalışma imkânı daha açmıştı. "İslam Kadınları Halıcılık Yurdu" kısa zamanda gelişmiş, malları memleket içinde rağbet görmüş ve ecnebi mallara olan ilgiyi azaltmayı başarmıştı. Görüldüğü gibi hikâye ile şahsi teşebbüs ile başlayan girişimlerin memlekete birçok katkı yaptığı konusunda dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Ancak yazar, yıllardır memurluk dışında başka bir gelecek düşünmeyen Osmanlı gençlerinin hayata yenik başladığını ifade etmekte ve "...hayat mübarezesinde şahsi teşebbüsle geçinmek onlar için adeta meçhul bir şey hükmünü almıştı" demektedir⁵⁵.

Müteşebbis aileye göre Anadolu'nun da bu müesseselere ihtiyaç vardı. Çünkü "...Anadolu'nun bâkir ve temiz koynunda semalara yükselecek isli bacaların oralara ne kadar saadet ve servet götüreceğini eskiden beri..." düşünmekteydi. Bu amaçla bir takım müteşebbislerle anlaşarak memleketin münasib bir muhitinde bir şeker fabrikası açmayı kararlaştırmışlardı. Fakat teşebbüsler bununla sınırlı kalmamış ve civarda bulunduğu tespit edilen demir ve kömür madenleri için de imtiyaz alınmış ve böylece kömür ithalatına gerek kalmayacaktı⁵⁶.

Başarılarla dolu bir zanaat ve ticaret hayatı olan ailenin son sözleri aslında dönemin Milli İktisat düşüncesinin bir yorumu gibidir. Günlük hayatta kullandığımız temel tüketim mallarının bile ithalat yolu ile temin edilmesinin ne kadar yanlış olduğundan hareketle memleketin her tarafına sirayet etmiş bulunan ecnebi müesseselere karşın milli varlıktan doğmuş başarı abidelerine ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Küçük romanın kahramanı başarılı müteşebbis göre "memleketimizde bir iğne fabrikası bile yok... Eğer bu küçük alet hariçten gelmese hepimiz çıplak kalacağız. Makaralarımız bile ecnebi muhitlerin mahsulüdür. Hani, mensucat fabrikalarımız nerede? Medeni bir memleket için kağıt fabrikalarından mahrumiyet ne kadar acı şeydir!... Doğrusunu söylemek lazım gelirse milli bir bankamız olmamasına ciddi bir sebep gösterebilmekten aciziz...". Kahramanımızın gelecekte beklenenleri büyüktür. Gelecek günlerin daha milli olmasını beklemektedir. Çünkü "...vatanımız içinde ecnebi bir diyara benzeyen Beyoğulları bizi daima utandırır. Ben vatan ve vatandaşlar o ecnebi müesseseler (yerine) milli varlığımızdan doğmuş azim ve himmet abideleri görmek istiyoruz" demekte altı buçuk asırlık saltanata layık olmak için gençlerin liyakat göstermelerini beklemektedir⁵⁷.

54 Muallim İrfan Emin, "Küçük Roman-Validemin Diğer Teşebbüsleri", *Talebe Defteri*, S. 59, 10 Ağustos 1334, s.953.

55 Muallim İrfan Emin, "Küçük Roman-Ben Usta Olurum", *Talebe Defteri*, S.59, 10 Ağustos 1334, s.954.

56 Muallim İrfan Emin, "Küçük Roman-Yeni Yeni Teşebbüsler, Yeni Yeni Muvaffakiyetler", *Talebe Defteri*, S.60, 29 Ağustos 1334, s.968.

57 Muallim İrfan Emin, "Küçük Roman- Biz Zengin, Milli Fabrikalar", *Talebe Defteri*, S.62, 10 Teşrinievvel 1334, s.1004. Tüccarzade İbrahim Hilmi de ticaretin büyük bir kısmının gayrimüslimlerin elinde olması nedeniyle müslüman gençlere ticareti tavsiye etmişti. Tüccarzade İbrahim Hilmi, *Felaketlerimizin Esbabı*, Dersaadet Kitabhane-i İslam ve Askeri,

Devlet kapısında işe yerleşmek ve memur olmak dışında başka bir seçeneğinin olmadığına inanmış olan Osmanlı genci, Talebe Defteri'nin sayfalarında sık sık eleştirilmektedir. Orta seviyeli okullardan mezun gençlerin en kısa zamanda edebiyat, hukuk ve mülkiye mekteplerine kayıt olmak için birbirleriyle yarıştıklarından şikâyet eden Muallim Abdülfeyyaz Tefvik, gençlerin bu gayesiz ve azimsiz adımlarından vatanın hiçbir şekilde istifade edemeyeceğini iddia etmektedir. Ona göre; baba koltuğundan, resmiyet kanadından uzak kaldığında öleceğine kail, bu korkak, mahcub kabiliyetiyle yirminci asırda yaşamak, hele yükselmek mümkün müdür? Abdülfeyyaz Tefvik'e göre 20. asrın en büyük kuvveti servettir⁵⁸. Osmanlı gençlerinin hükümete memur olmak için çalıştığı içinde yaşadığımız dönemde Avrupa'ya karşı sağlam durmanın mümkün olmadığını söyleyen, Abdülfeyyaz Bey, memleket ve toplum için çok faydalı olacağına inandığı ve pratik bazı meslekleri Osmanlı gençlerine tavsiye etmektedir. "Memleketin selameti" için gençlerin neden ziraat mekteplerine koşmadıklarını sorarak Türk ziraatının neler kaybettiğini izah etmektedir, "Babalarınız hayat fıskırmağa müsaid tarlalardan hala bire beş almak için eski sabanlar arkasında bellerini büyüyorlar..." ayrıca "Memleketimizde dışçılık, eczacılık, baytar, sinai, ticaret mektepleri gibi müddet-i tahsilîyesi nispeten kısa... Mektebler..." üstelik Tefvik Bey'e göre bu okullardan mezun olan İslamların sayısının hala çok az olduğu düşünmekte ve bu meslekten kısa zamanda oldukça yüksek paraların kazanılabileceğini iddia etmektedir⁵⁹.

Derginin ilerleyen sayılarında Muallim Hulûsi imzalı bir hikâye yer almıştır. Bu hikâyede 13-14 yaşlarındaki bir gence sorulan büyüünce "Ne Olacaksın" sorusuna gencin verdiği cevap, ailesinin beklentisinin aksineydi. Genç, gemi kaptanı olmak istemekte ve bu isteğini şu şekilde izah etmektedir. "...Deniz benim vatanımdır, Karadeniz Türk'ün, Marmara Türk'ün, Akdeniz Türk'ün olacaktır... Benim gibi bir Türk çocuğuna kara zindandır. Ben bayrağımı denizlerde kemal-i haşmetle ve medeniyetle gezdirmek isterim..."⁶⁰ Aynı konuda Mehmed Emin tarafından yazılan bir yazıda da iki gencin cesaret isteyen teşebbüslerinin neticesinde kurdukları fabrikanın başarısı öğretmenleri tarafından anlatılmaktadır. Kadıköy Numune Mektebi mezunlarından Nejad'ın okul arkadaşı ile tesis ettikleri fabrikanın "Bütün memalik-i ecnebiye ile muamelat yapacak kadar ..." genişlemiş olduğunu belirtmektedir. Ancak bu başarının iki arkadaşın sıkı ve muhabbetle çalışmalarının bir sonucu olduğu söyleyerek "Ne tek başına Nejad, ne tek başına Cevdet... bu başarıyı gösteremezdi" demekte ve Osmanlı gençliğine ticaret ile zenginleşmenin çalışmak ile mümkün olabileceği anlatmaya çalışılmaktadır⁶¹.

İstanbul 1328, s.25.

58 Muallim Abdülfeyyaz Tefvik, "Maziden İstikbale", *Talebe Defteri*, S.10, 26 Eylül 1329, s.145.

59 Muallim Abdülfeyyaz Tefvik, *agm*, s.146.

60 Muallim Hulûsi, "13-14 Yaşlarında Bir Çocuk Tarafından, Ne Olmalı İmişim?" *Talebe Defteri*, S.59, 10 Ağustos 1334, s.948.

61 Mehmed Emin, "Mektebliler Arasında-Genç Arkadaşlarım", *Talebe Defteri*, S.24, 2 Nisan 1330, s.388.

4.3. Osmanlı Genç Dernekleri ve Keşşafılar

Talebe Defteri Dergisi çıktığı dönemin siyasal ve toplumsal gelişmeleri yansıtmakta ve İttihat ve Terakki Fırkası'nın hayata geçirmeye çalıştığı politikaların uygulamalarına sayfalarında yer vermekteydi. Milli İktisat siyaseti ve eğitimin millileşmesi gibi hayati olarak kabul edilen konularda hükümeti desteklemekte ve dergi bu alanlara katkı yapmaya çalışmaktaydı. Keşşafılık veya bugünkü anlamıyla izcilik teşkilatı da ilk kez Osmanlı toplumuna II. Meşrutiyet döneminde girdiği için Talebe Defteri'nde yer almaktaydı.

İzcilik teşkilatı ilk kez İngiliz Generali Baden Powel tarafından gelecekte yurdu müdafaa edecek olan çocukları küçük yaştan itibaren hazırlamak amacıyla kurulmuştu. Çalışmalarını gençleri tabiatla içiçe yaşamaya alıştırmak ve kız-erkek, bütün gençlere milli duygular aşılıyarak ve irade sahibi yaparak hayata hazırlamaya çalışmaktaydı. Teşkilat, Erkekler için Boy-Scout, kızlar için Girl-Guides adıyla faaliyet göstermekteydi⁶².

Osmanlı'da izciliğin başlangıç noktası, İttihat ve Terakki Fırkasının Edirne'nin geri alınmasının ertesinde gücünü artırarak yönetime tam anlamıyla hâkim olduğu dönemdir. Atakan Esen'e göre İttihatçılar, izciliği, okulların bünyesinde yer alan bir eğitsel kol veya hobi faaliyeti olmaktan çıkararak gençleri "Vatan Hizmetine" en iyi şekilde hazırlama amacı güden, daha düzenli, yeni bir yapıya dönüştürmeyi amaçlamışlardır⁶³. İzcilik faaliyetlerinin belkemiğini teşkil eden spor ve beden hareketlerinin o dönemde kıymeti anlaşılmış ve tüm halka yaygınlaştırılması gündeme gelmişti. Bu açıdan Balkan Savaşlarının, beden terbiyesi ve spor faaliyetlerinin yöneticiler tarafından yeniden yorumlanmasında kritik bir kilometre taşı olduğu söylenebilir. Balkan Savaşları, Osmanlı asker ve sivil bürokratlarına savaşa katılan komşu milletlerin ordularını Osmanlı ordusuyla mukayese yapma fırsatı vermişti. Yunan ve Bulgar askerlerinin savaşta Osmanlı askerlerine göre daha sağlıklı ve becerikli olması özellikle engebeli arazilerde daha hızlı koşma, el bombasını daha uzağa ve daha isabetli atma, daha iyi nişan alma becerileri ile Osmanlı askerlerinden hemen ayırt edilmekteydi. Osmanlı askerlerinin, özellikle köylerden gelenlerin salgın hastalıklar, sakatlıklar ve sağlıksız yaşama koşulları yüzünden takatsiz kaldıkları anlaşılmaktaydı. Ordunun bu zayıf hali ve savaş becerilerinden yoksunluğu Osmanlı bürokratlarını ve eğitimcilerini bunların sebepleri üzerinde düşünmeye ve çözüm yolları araya yöneltmişti. Önerilen çözüm yolları arasında halk sağlığı politikasını yaygınlaştırmanın yanı sıra eğitim sistemine dâhil olan çocuklara beden terbiyesi ve okul sporları yolu ile ilk askerlik eğitimi verme fikri öne çıkıyordu⁶⁴.

62 Fuat Pura, *Bizde ve Dünyada İzcilik*, 1939, s.5.

63 Atakan Esen, "Türk İzcilik Hareketinin Tarihsel Temelleri" *Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2009, s.4-8

64 Akın, *age*, s.132.

II. Meşrutiyet dönemi, “*Milleti Müsellaha*” fikriyle yetişmiş İttihatçıların yönetiminde aktif olarak bulunduğu yıllardı. Bu düşünceyi kendilerine yaşam biçimi olarak kabul eden askerlere göre; artık savaşlar cephede karşı karşıya gelen iki ordu arasında yapılan bir mücadele olmaktan çıkmış, savaşan milletlerin bütün fiziki ve moral kapasiteleri arasındaki bir topyekûn mücadeleye dönüşmüştür. Dolayısıyla bir savaşın kazanabilmesi için tüm vatandaşların katılımı, toplumun tüm imkânlarının seferber edilmesi gerekli görülmekteydi. Bu nedenle savaş sadece orduyu ve hükümeti ilgilendiren bir mesele olmaktan çıkmış, tüm memleketin bireylerini ilgilendiren bir özellik kazanmıştır. “*Milleti Müsellaha*”nın yazarı Goltz Paşaya göre: tüm vatandaşlar zorunlu askerlik uygulaması ile savaşa hazırlanırken, okul çağındaki gençler de paramiliter eğitim ile bilinçlenecekti⁶⁵. İttihatçıların ordu ile olan yakınlığı paramiliter örgütlerin kurulmasını kolaylaştırmış ve Zafer Toprak’a göre birbiri ardına başlayan savaşlar bu tür faaliyetlerin gelişmesi için zemin hazırlamıştı⁶⁶. II. Meşrutiyet yıllarında Osmanlı gençlerine izciliği Keşşaflık adıyla tanıtmaya çalışan Ahmet Cevat, Talebe Defteri Dergisi’nde yazdığı yazılarla tarihten örnekler vererek gençlerin dikkatini çekmeye çalışmaktaydı. Ona göre: Vaktiyle Osmanlıların her biri birer tabii asker idi. Hepsi kuvvetli, çevik, hepsi maharetli idi⁶⁷. Eski mutlu günleri tekrar yaşamak ve yüksek milletlerin refahına ulaşmak için keşşaflığı sevdirmeye gayret edeceğini yazan Ahmet Cevat’ın Talebe Defteri Dergisinde birçok yazısı bulunmaktadır.

Türkiye’de Keşşaflık-İzcilik ilk kez örgüt olarak 1913 yılında Türk Gücü Derneği adı altında resmen faaliyet göstermeye başlamıştır. Türk Yurdu Dergisi’nin 20 Mart 1913’te yayınlanan sayısında yayınlanan Türk Gücü başlıklı yazıda bu derneğin neden kurulduğuna dair bilgilere ulaşılmaktadır. Gençlere yönelik yazılan bu yazıda Türk’ün eski gücünü kaybettiği ve bunun sebepleri üzerinde durulmuş, bu durumdan kurtulmak ve eski dönemlerde olduğu gibi Osmanlı gençlerinin sağlıklı ve dinç birer vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak için toplumda beden eğitiminin, spor faaliyetlerinin yaygınlaştırılacağı ifade edilmiştir. Nizamnamenin ikinci bölümünde Osmanlı toplumunun, milli savunma için silahlanmış bir millet haline gelmesinin gerekli olduğundan, Avrupa’nın milli savunma için uyguladığı usullerden, memleketimizde de bu usullerin tatbikinin gerekli olduğundan, böyle bir usulü Türkiye’de uygulamanın Harbiye ve Maarif Nezaretine ait olduğundan bahsedilmiştir. Bu yüzden Boy Scout, Pfadfinder adlı genç dernekleri hakkında bilgi verilmiştir⁶⁸. Zafer Toprak, genç derneklerinin yurtdışında subayların gözetiminde askeri eğitim aldıklarını ve askeri manevralara katıldıklarını iddia ederken, Türk

65 Hasan Ünder, “Goltz, Milleti Müsellaha ve Kemalizmdeki Spartan Öğeler” *Tarih ve Toplum*, S.206, Şubat 2001, s.112.

66 Zafer Toprak, “İttihat ve Terakki’nin Paramiliter Gençlik Örgütleri”, *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, S.7, 1979, s.95.

67 Ahmet Cevat, “Yad-ı Mazi-Tabii Askerlik”, *Talebe Defteri*, S.10, 26 Eylül 1329, s.98.

68 Fevziye Abdullah Tansel, “Memleketimizde Gençler İçin Kurulan İlk Dernekler, Gazete ve Dergiler(1913-1920)”, *Bellekten*, C.51, S.199, s.282.

Gücü Nizamnamesinde yer alan şu ifadelerden hareketle, İttihatçıların Türk gücünün bir ihtiyaçtan doğduğunu düşündüklerini belirtmektedir: "...Türkler, Osmanlı ülkesini üç kitada savunmaktadır. Bu mücadele sonucu doğal olarak mecalsiz kalmışlardır. Bundan böyle vatan savunması doğal olarak diğer vatandaşlara da teşmil edilmiş, böylece Türkler üzerindeki aşırı yük hafifletilmiştir. Çöküşün bir diğer nedeni cehalet, salgın hastalıklar, fuhuş, alkol gibi toplumsal sorunlardır..."⁶⁹.

Harbiye Nazırı Enver Paşa, Türk Gücü Derneği'ni yeniden düzenlemek için 1914 yılında Belçika İzciler Birliği Başkanı M. Parfitte'i İstanbul'a davet etmişti. Parfitte'in, Türkiye'de kaldığı süre içerisinde Osmanlı Güç Dernekleri adını alan cemiyet, resmi okullarda zorunlu, cemaat ve özel okullarda isteğe bağlı olarak örgütlenmeye başlamıştır. Memleketin genç evlatlarını maddeten ve manen vatan savunmasına hazırlamak ve ölünceye kadar kuvvetli ve sağlam bir vatansaver olarak bilinçli bir vatandaş olmalarını sağlamayı amaç eden Osmanlı Güç Derneklerine on yedi yaşından büyük gençler alınmakta, on iki yaş ile on yedi yaş arasındaki çocuklar ise hazırlık mahiyetindeki İzcilik Derneğine kabul edilmekteydi⁷⁰. Fakat Osmanlı Güç Dernekleri, 1916 yılında yerini Genç Derneklerine bırakmıştı. Enver Paşa, Almanya'dan gençlik örgütleri konusunda isim sahibi olmuş olan Von Hoff'u Türkiye'ye davet etmiş ve Osmanlı Genç Derneklerinin Umumi Müfettişliğine getirmişti. Genç Dernekleri, Harbiye Nezaretinin güdümünde faaliyet göstermekte, Gürbüz ve Dinç isimlerinde alt şubeleri bulunmaktaydı. Osmanlı vatandaşı olan tüm müslüman ve gayrimüslim gençleri bünyesine kabul eden cemiyet, gençleri, silâh altına alınmaya kadar yarı askeri eğitim vermekteydi. Von Hoff, Genç Derneklerinin, Osmanlı İmparatorluğunun geniş coğrafyasında okula gidemeyen çocuk ve gençlerin toplumsallaşmasında ve bilinçlenmesinde çok önemli bir misyon yürüttüğünü düşünmekteydi⁷¹. Türkiye'de faaliyet gösteren Osmanlı Genç Derneklerinin benzerleri o dönemde Avrupa'da da faaliyet göstermekte ve genç nesle vatan savunması için bilinç ve eğitim verilmeye çalışılmaktaydı.

Osmanlı Genç Derneklerinin talimatnamesinde gençlere hangi eğitim verileceği konusunda izahat bulunmaktaydı. Buna göre: terbiye-i bedeniyye, koşu talimi, sıçrama, taş atma, toplu piyade talimi, yürüyüş, araziden istifade talimi, avcılık, emirlerin telakkisi ve tekrarı, tahmin-i mesafe, nişan ve atış talimi yapılıacaktı⁷².

Talebe Defteri Dergisi, sayfalarına keşşaflığın mahiyeti, vazifeleri ve faaliyetleri hakkında bilgiler ve haberler almıştı. Derginin 18. Sayısında yer alan ve keşşaflığın memleket için ne kadar gerekli olduğunu konusunda

69 Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri" *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.2, İstanbul İletişim Yayınları 1985, s.532.

70 Toprak, *Paramiliter Gençlik*, s.96.

71 Toprak, *agm*, s.96-97. Zafer Toprak, ilgili makalesinde 1917 Temmuz ayı itibariyle Osmanlı İmparatorluğunda toplam 706 Genç Derneğinin faaliyette olduğunu yazmaktadır. Toprak, *agm*, s.113.

72 Toprak, *agm*, s.98.

yazılan yazıda; Keşşaflık hakkında hemen her nüshasında bir bölüm, kısım yayınlanacağını ifade edilmektedir⁷³. Dergi, bu cümleden olarak “Keşşafın Muhtırası” başlığı altında bir gencin hangi özelliklere sahip olması halinde Keşşaf olabileceğini veya bir Keşşaf olması gereken vasıfları açıklamıştır. Buna göre keşşaf şu yemin ile işe başlamalıdır: “her hususta vicdanıma uygun hareket edeceğime, merd ve alicenab olacağıma, vatanımı sevip gerek sulh gerek harb zamanında ona hâdim olacağıma namusumla yemin ederim” keşşafın sözünün mukaddes olduğunun belirtildiği yazıda, ayrıca keşşafın cesur, alicenap olması gerektiği, zayıf ve muhtaç olanlara yardım için hayatını bile tehlikeye atacak cesarete sahip olmasının şart olduğu ifade edilmektedir⁷⁴. Keşşafın vatan konusunda ise şu görüşlere sahip olması beklenmekte idi: “Keşşaf daima memleketine bir muhabbet, bir aşk besleyecek...vasii ve kıymettar Osmanlı toprağının her an için kendi hizmetine muhtaç olduğunu ve vatanın yükselmesi(nin)...kendi himmetine bağlı olduğunu hiç hatırdan çıkarmamalıdır”⁷⁵. Keşşaf, ayağını bastığı Osmanlı yurdunun mukaddes ve herkes tarafından muhterem olması için her türlü fedakârlığı göze almalıdır. Memleketi için her türlü zorluğa katlanan keşşaf, ayrıca civanmert olmalı, zayıflara, tehlikede bulunanlara, yaralı ve hasta olanlara yardım etmelidir⁷⁶. Keşşaf, seyahat ve yürüyüşlerinde çevreye zarar vermemeli, kirlletmemeli ve bahçe ve arazileri tahrip etmemeliydi. Memleketi için çalışan keşşaf, milli iktisada dikkat etmekteydi. O “Gündeliklerini abur cubura sarf etmeyerek, tatil günü temiz hava gezintisi esnasında hüsn-i suretle istimal etmek lazım olduğu gibi (tasarruf sandığı)’na bir miktar para koymayı...” unutmamalıydı⁷⁷.

Bir Keşşaf vücut sağlığına özen göstermeliydi. Vücudun sağlığının, sıhhatinin ancak beden terbiyesi ile mümkün olacağı düşünülmekte ve jimnastik hareketlerinin bir Keşşaf için çok önemli olduğu belirtilmekteydi⁷⁸.

Talebe Defteri 5 Kânunusani 1332 tarihinde çıkan 32.sayısında “Genç Dernekleri ve Gürbüzler” başlıklı yazıda Almanya’dan Von Hoff Bey’in İstanbul’a gelişinin ardından Gençlik Derneklerinin yeni bir yapıya kavuşacağı konusunda verilmektedir. Dergi bu haber ile beraber, teşkilat hakkında gençleri ilgilendiren bilgileri vermeye devam edeceğini yazmaktadır⁷⁹. Bu kapsamda dergide Von Hoff Bey’in teşebbüslerinin ardından yeniden düzenlenen Genç Derneklerinin amaçlarını şu şekilde açıklanmaktadır: “Bu sayede istikbal için sağlam vücutlar, gayyur askerler sahibi olacağız. Müttetiklerimiz bizimle iftihar edecekler, düşmanlarımız da ilelebet titreyecektir...” derneğin memleketeye faydalı ve eğlendirici oyunlar ile mahir, anlayışlı, kuvvetli, zeki bir gençlik hazırlayacağı ve bir felaket meydana

73 Defter, “Keşşafın Muhtırası”, Talebe Defteri, S.18, 12 Kânunusani 1329, s.293.

74 Defter, “Keşşafın Muhtırası”, Talebe Defteri, S.18, 12 Kânunusani 1329, s.293.

75 Defter, “Keşşafın Muhtırası-Keşşafın Vazai-i Ahlakıyyesi”, Talebe Defteri, S.19, 30 Kânunusani 1329, s.315.

76 Defter, “Keşşafın Muhtırası”, Talebe Defteri, S.20, 13 Şubat 1329, s.334.

77 Defter, “Keşşafın Muhtırası”, Talebe Defteri, S.20, 13 Şubat 1329, s.334.

78 Defter, “Keşşafın Muhtırası 4- Mukavemet-i Beden”, Talebe Defteri, S.21, 27 Şubat 1329, s.343.

79 Defter, “Genç Dernekleri ve Gürbüzler” Talebe Defteri, S.32, 5 Kânunusani 1332, kapak sayfası.

geldiğinde alınması gereken tedbirleri bilecek bir neslin ortaya çıkmasına gayret edileceği vurgulanmaktaydı. Osmanlı hükümetinin hizmetine girdikten sonra Mirliva rütbesini alan Von Hoff tarafından kaleme alındığı anlaşılan yazıda gençlere şöyle seslenilmektedir: “Ey Gürbüz ve Dinçler! Ey Osmanlı İmparatorluğunun istikbalini hazırlayacak olan yavrular! ...Genç dernekleri sancağı altında toplanınız. Ve mazisi gibi istikbali de parlak olan Osmanlı İmparatorluğu’na daha fazla bir terakki ve rikkat ihzarına gayret ediniz”⁸⁰ Gençlerden beklentiler bu şekilde ortaya konulduktan sonra dergide, bir keşşafın bilmesi gereken bilgilere ilişkin makalelerin yayınlandığı görülmektedir.⁸¹

Memleketin çeşitli şehirlerinde bulunan okullarda faaliyet gösteren keşşafın yaptıkları kır ve şehir gezintileri Talebe Defteri Dergisinde yer almıştı. Örneğin, Beyrut Darüülûm Mektebinin bünyesinde faaliyet gösteren keşşaf takımı, 16 Haziran 1330 tarihinde İstanbul Sultanisi keşşaflarının daveti üzerine İstanbul’a gelmişti⁸². Derginin 3 Temmuz 1330 tarihli sayısında ise İstanbul Sultanisi keşşaflarının Şile’ye kır gezintisi yapmak için yola çıktıklarına dair haber vardı. Dokuz gün devam etmesi beklenen seyahate aid fotoğraf ve ayrıntılarının derginin ilerleyen sayılarında verileceği ifade edilmektedir⁸³. Yine aynı sayıda keşşaflık teşkilatının artık kız öğrencileri de kapsadığını gösteren bir haber bulunmaktadır. Buna göre; Haydarpaşa İttihad Mektebinde Ahmet Robinson Bey’in öncülüğünde kız izci takımı kurulmuştur. Dergiye göre; memleketin içtimai hayatında büyük bir öneme sahip olan genç hanımların ve genç kızların memleketin gerçekleri konusunda bilgili ve bilinçli olmaları gerekmektedir. Savaş sırasında cephe gerisinde faaliyet gösteren kadınların hasta bakıcılığı gibi hayati konuları pek güzel bir şekilde öğrenmeleri istenmekte, ayrıca bu vazifelerini eksiksiz yapabilmek için sağlam bir vücuda sahip olmaları şart olarak görülmektedir. Bu nedenle erkek öğrenciler gibi kız izcilerinden jimnastik ve terbiyevi beden hareketlerini yapmaları ve bilmeleri istenmekteydi. Dergi bu hususta bazı kimselerin yanlış düşüncelerle keşşaflık hakkında ithamlarda bulunduğunu, izciliğin askerlik olduğunu iddia ettiklerini yazmaktadır. Dergiye göre “Keşşaflık her şeyden evvel adam yetiştirmek, ahlak sahibi adam yapmak demektir... hüsn ahlak sahibi olan kimse şüphesiz iyi bir asker hem de fedakâr bir asker olur. Muharebeye gönderilmez fakat kendi gider.”⁸⁴

Kadıköy Numune Mektebi keşşafı öğretmenleri ve İstanbul Maarif Müdürü Saffet Bey ile birlikte Nilüfer Vapuru ile Mudanya üzerinden Bursa’ya seyahat etmişlerdi. Heyetin 22 Mayıs 1330 günü yaptıkları yolculuğa dönemin

80 Mirliva Fon Hoff, “Genç Dernekleri Mukaddime”, *Talebe Defteri*, S.40, 10 Mayıs 1333, s.647.

81 Bu konuda dergide yayınlanan şu makaleye bakılabilir: M.B. “Keşşafın Muhtırası-Araziden İstifade”, *Talebe Defteri*, S.27, 22 Mayıs 1330, s.444.

82 Beyrut Darüülûm Keşşafı, *Talebe Defteri*, S.29, 19 Haziran 1330, s.480.

83 İstanbul Sultanisi Keşşafı, *Talebe Defteri*, S.30, 3 Temmuz 1330, kapak sayfası. İstanbul Sultanisi Keşşafının Polonez(köy), Şile ve İzmit seyahatlerine ilişkin 7 adet fotoğraf derginin 17 Temmuz 1330 tarihli 31. Sayısında yayımlanmıştır.

84 Defter, “Memleketimizde İlk Kız Keşşafı”, *Talebe Defteri*, S.30, 3 Temmuz 1330, s.488-489.

Dâhiliye Nazırı Talat Bey de katılmıştı. Talat Bey, vapurda izciler ve Türkiye’de keşşaflığın öncülerinden Ahmet Robinson Bey ile tanışmış, keşşaflığın memleketin ruhuna çok uygun olduğu konusunda bir konuşma yapmıştır⁸⁵. Kadıköy Numune Mektebinin sene sonu mezuniyet töreninde keşşafklar, İsveç usulü jimnastik gösterisi yapmıştı. Keşşafklar, öğretmenleri Ahmet Robinson Bey’in nezaretinde bayrakları, milli renkteki kıyafetleri ve trampetleriyle vatana genç ve dinç vücutlar yetiştirdiğini göstermişlerdir. Çeşitli hareketler, vaziyetler ve yürüyüşler yaptıktan sonra “*Edirne’deki Osmanlı Sancağı’nın şerefine üç defa yaşa !..*” Diye bağırışlardı. Talebe Defteri övgüyle verdiği bu haberin ardından “*İşte milletin mukadderatı, böyle ihtimamkâr bir talim ve terbiyenin muhassalası olan vücudlara, dimağlara istinâd edebilmelidir*” yorumu yapmıştır⁸⁶.

Keşşafkların faaliyetine devam ettiği Birinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan ekonomik krizlere karşın İttihat ve Terakki Hükümeti, halka moral vermek hem de çocukları bilinçlendirmek veya mobilize etmek için çeşitli bayramlar tertip edilmiştir. Cüneyd Okay’a göre zor günlere rağmen kutlanan bu bayramlar şunlardı: Ağaç Bayramı, Çiçek Bayramı, Mektebliler Bayramı ve İdman Bayramıdır. 1918’de Maarif Nazırı Şükrü Bey’in başkanlığındaki komitenin hazırladığı İdman Bayramında ilkokul çocukları jimnastik gösterileri ve geçit töreni yapmışlar ve memleket savunmasına hazır bir nesil görüntüsü vermeye çalışmışlardır⁸⁷. Bayramda yapılan geçit törenini, dergi şu şekilde yorumlamıştır “*Birkaç sene evvel yol yürümesini bilmeyen talebemiz şimdi arslanlar gibi adım atıyor ve bütün bunlar anlatıyordu ki, bizi çelimsiz, kuvvetsiz yapan ve öyle gösteren şey şimdiye kadar bedeni terbiyeye ehemmiyet vermemeğimizdir*”. Jimnastik hareketleri Selim Sırrı Bey’in öncülüğünde ve nezaretinde İsveç usulünde yapılmaktaydı⁸⁸.

Von Hoff, hem ülke çapında örgütlenen Genç Derneklerinin ne durumda olduğunu bizzat yerinde görmek, hem de derneklerin faaliyetleri konusunda halkı konferanslar vasıtasıyla aydınlatmak maksadıyla 1916 Ağustosunda bir yurt gezisine çıkmıştı. Seyahate İzmit’ten başlanmış, burada keşşafklar, arazi üzerinde talimler yapmışlar ve cephe gerisinde muhabere hattının nasıl teşkil edileceğine dair eğitim gösterisi düzenlemişlerdi. Talebe Defteri’nin 12 Ağustos 1333 tarihinde çıkan 44. Sayısına göre; Eskişehir’de düzenlenen konferansta Alman Genç Dernekleri tarafından hazırlanan filmler gösterilmiş, Konya’da ise konferansların ardından “*Pek vatanî ve samimi bir eğlence*” tertip edilmiş, bu esnada Konya Valisi, ilelebet baki ve payidar kalmasını temenni ettiği Türkiye-Almanya dostluğu hakkında bir konuşma yapmıştı. Dergi bu seyahat sırasında Von Hoff’un bir nutkunu da yayınlayarak, Genç Derneklerinin amacı hakkında

85 Defter, “Kadıköy Numune Mektebinin Bursa Seyahati”, *Talebe Defteri*, S.28, 5 Haziran 1330, s.459. Seyahate ilişkin beş adet fotoğraf bulunmaktadır.

86 Defter, “Kadıköy Numune Mektebinin Tevzii Mükâfât Merasimi”, *Talebe Defteri*, S.6, 1 Ağustos 1329, s.84.

87 Okay, *Meşrutiyet Çocukları*, s.69-72.

88 Defter, “Mektebliler İdman Bayramı”, *Talebe Defteri*, S.41, 24 Mayıs 1333, s.663-664.

kamuoyundaki yanlış anlamaları önlemeyi amaçlamıştır: “Yalnız kendi menfaatini değil, fakat umumun iyiliğini düşünen ve buna çalışan bir millet inkişaf ve iktisab-ı kuvvet edebilir. Dünyada bir kuvvetlinin zayıflara muavenet etmesinden daha hoş bir şey tasavvur olunamaz. İşte bu Genç Derneklerinin öğreteceği ve inkişaf ettireceği büyük bir derstir.”⁸⁹

Talebe Defteri'nin 19 Temmuz 1333 tarihinde çıkan 43. Sayısında General Graf Von Kont Zeppelin ile Osmanlı ordusunda görevli olan Müşir Von Der Goltz Paşanın vefat haberi üzerine Osmanlı Genç Dernekleri Reisi-i Umumisi Miriliva Von Hoff, tarafından bir makale yayınlanmıştır. Von Hoff adı geçen isimlerin gençlik ve gençler hakkında açıkladığı fikirlerden örnekler vermektedir. Mesela Goltz Paşa: “Gençler çalışmayı sevmelidirler. Çünkü umuma faydalı olabilmek için sırf çalışmak için ifay-ı vazife edebilir... Gençlik bilmelidir ki namus ve şerefsiz hiçbir millet payidar olamaz. Çünkü namussuz ve şerefsiz olanlar başkaları tarafından tahkir edilirler...” demektedir. Von Hoff, gençlik hareketinin öncüsü olarak kabul ettiği Goltz Paşa'nın sözlerinin Osmanlı gençlerinin örnek almasını istemekteydi⁹⁰.

Talebe Defteri'nin 13 Eylül 1333 tarihli 45. Sayısında ise Harbiye Nezaretî'nin, Osmanlı Genç Dernekleri adıyla bir mecmua çıkarmaya başladığına dair bir haber vardır. Mecmuanın ilk sayısında özellikle Von Hoff ve Selim Sırrı Bey'in yazılarının bulunduğu ve makalelerin ağırlık noktasını vatan sevgisi, bedeni ve fikri gelişim, sağlıklı yaşam, disiplin, terbiye, çalışkanlık gibi değerlerin oluşturduğu ve böylece, gençlerin istenen doğrultuda yetiştirilmesine çalışılacağı anlaşılmaktadır⁹¹.

4.4.Sağlıklı Yaşam İçin Tavsiyeler ve Beden Terbiyesi

Talebe Defteri Dergisinin çeşitli sayıları arasında gençlere yönelik sağlığı korumayı tavsiye eden ve hastalıklardan korunmak için yapılması gereken uygulamalara ilişkin yazılar bulunmaktadır. Bu tavsiyeleri dikkate alarak sağlığına dikkat eden gençlerin memleketlerine karşı vazifelerini yapmış olacakları anlatılmaya çalışılmıştır.

Önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi milletlerarası mücadelenin sadece cephede ordular arasında yapılmadığı, savaşların milletin tüm fertlerinin katılacağı topyekûn seferberlik ile mümkün olduğu düşüncesi olan Millet-i Müsellaha fikri, II. Meşrutiyet döneminde İttihatçılar tarafından benimsenmişti. İttihatçılar öteki milletlerle topyekûn mücadele edecek Osmanlı toplumunun sağlık durumunu düzeltmenin önemli olduğunu düşünmekteydi. Balkan

89 Fon Hoff, “Genç Dernekleri 4”, *Talebe Defteri*, S.44, 12 Ağustos 1333, s.712. Eskişehir ve İzmit'te yapılan talimlerden sonra alınmış birer fotoğraf derginin 44. Sayısının kapağında yer almaktadır.

90 Fon Hoff, “Genç Dernekleri”, *Talebe Defteri*, S.43, 19 Temmuz 1333, s.695-696.

91 Defter, “Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası”, *Talebe Defteri*, S.45, 13 Eylül 1333, s.736; Esen, *agt*, s.4-33.

Savaşlarında fark edilen ve aslında uzun zamandır bilinen salgın hastalıkların halk arasında yaygınlığı ve vücut sağlığının bozukluğuna karşı İttihatçılar genel sağlık hizmetlerinin artırılmasının yanı sıra koruyucu bazı tedbirlere başvurulmasını istemekteydi. Almanya örneğinden hareketle başlayan Genç Dernekleri tecrübesi ve keşşaflik faaliyeti bu düşüncenin ürünleriydi. Talebe Defteri Dergisi'nin yayınladığı ve gençlere sağlık konusunda yaptığı tavsiyeler de bu kapsamda değerlendirilebilir.

Derginin ilk sayısında yayınlanan ve Musahabe isimli makalede “Çok ve karışık yemek” nedeniyle hastalanan Sami'nin ağabeyi Naci ile konuşmalarından sağlıklı bir hayat için yapılması gerekenler anlatılmaktadır. Sohbet herkesin “hıfzı sıhhat” kaidelerine riayet etmesi gerektiği şeklinde devam ederken sonuçta sağlığı korumanın neden gerekli olduğu konusunda açıklama ile sona ermişti. Yazara göre: “...gerek şahsımızla ailemize, gerek sevgili vatanımıza ve milletimize sonra da bütün insanlara karşı vazifelerimizi ifa için daima bu kuvvet ve kudrete ihtiyacımız vardır”⁹². Osmanlı Genç Derneklerinin Umumi Müfettişi Mirliva Von Hoff da gençlerin sağlığının devleti ilgilendirdiğini göstermektedir; Bir memleketin en büyük serveti nedir sorusuna verdiği cevapta: “O memleketin kuvvetli ve sıhhatli ahalisidir. Bunun için her insan hayatının büyük bir kıymeti vardır ve bu hayat vatan için mümkün olduğu kadar uzun müddetle muhafaza edilmelidir”⁹³. Bu açıklamadan anlaşıldığına göre sağlığı korumak vatana hizmetin ilk şartı olarak düşünülmektedir.

Munis Nejad, sağlığı yerinde olmayan Osmanlı vatandaşlarını tarif ettiği makalesinde Avrupa milletlerinden örnekler vermekte savaşlarda alınan kötü sonuçları askerlerin, erkeklerin spor yapmamasına ve oyun oynamamasına bağlamaktadır. Munis Nejad, “...çalışın ki on sene sonra bizim omuzlarınızdan bakasınız, tıkanık göğüslü, çatlak yüzlü, eğri boyunlu, titrek ayaklı, kesik nefesli insanlar olmayasınız... İyi öğrenmelisin ki neşenin ve sevincin yarısı vücudun sıhhatli olmasından doğar. Dünyanın en umursamaz insanları İngilizlerdir. Çünkü en çok oynayan, spor yapan onlardır...” diye sağlık için tavsiyelerde bulunmaktadır⁹⁴. Ebulmuhsin Kemal de sağlam fikir ve düşüncenin sağlam vücutta bulunduğunu, hareket etmenin zihnin tekamülüne de katkı sağlayacağını dolayısıyla “Terbiye-i fikriye ile meşgul olmak için terbiye-i bedeniye(nin) ihmal edilmemesini” tavsiye etmektedir⁹⁵.

Oynamak, hareket etmek ve beden jimnastikleri yapmak sağlıklı vücutlara sahip olmanın en temel yollarından biri olarak kabul edilmekteydi. Beden Terbiyesi Muallimi A.Seyfi, gelişmiş milletlerde beden terbiyesinin eğitimin temel taşı olduğu belirtmekte fakat Osmanlı toplumunda jimnastik kelimesinin adeta hamallık, cambazlık, pehlivanlık olarak anlaşıldığı ve

92 A.K., “Musahabe”, *Talebe Defteri*, S.1, 23 Mayıs 1329, s.5.

93 Mirliva Von Hoff, “Genç Dernekleri” *Talebe Defteri*, S.40, 10 Mayıs 1333, s.647.

94 Munis Nejad, “Kuvvetli Ol!” *Talebe Defteri*, S.28, 5 Haziran 1330, s.455.

95 Ebulmuhsin Kemal, “İngiltere’de Bedeni Mümareseler”, *Talebe Defteri*, S.16, 19 Kânunuevvel 1329, s.258.

dolayısıyla halkın büyük bir kısmının beden terbiyesinin aleyhinde olduğunu ifade etmektedir. Hâlbuki gerçek manada sağlık, kuvvet, cesaret, özgüven ve düzenli hayatın ancak düzgün insanlarda ortaya çıktığını söyleyen A.Seyfi, beden terbiyesinin önemini şu örneği vererek anlatmaya çalışmaktadır: “Gürbüz ve bedeni nema-yı tâmını bulmuş bir adamla cılız ve nahif bir zavallıyı yan yana gördüğümüz zaman derhal bu iri şahsa karşı...” bir yakınlık hissedileceğini söylemektedir. Bu sonucu elde etmek için en lazım olan şey “...zoraki idmanlar değil, vücutlarının su-i teşekkülâtına mani olacak, nemalarını teshil edecek harekât-ı musliha ile neşelerini artıracak ve iktiza eden faaliyeti verecek terbiye ve ahlaki oyunlardır”⁹⁶. A.Seyfi, beden terbiyesine sadece gençlerin değil tüm yetişkinlerin de ihtiyacı olduğunu düşünmekte, jimnastik hareketleri için büyük salonlara ve uzun vakitlere gerek olmadığına inanmaktadır⁹⁷.

Derginin ikinci sayısında yer alan “Musahabe” makalesinde insanların hastalıklara karşı kendilerini korumaya muktedir olduğunu, eğer düzgün bir hayat seçmemişlerse, bu yaşam biçiminin sonunda çeşitli rahatsızlıkların başlayacağı ifade edilmektedir. Buna göre; “Mahzur bir havada uzun uzadıya ikametden, idman-ı bedenî fikdanından, gayrikâfi bir gıdadan yahud işrete ibtiladan dolayı zayıflamış” bir kimsenin hastalanmaya hazır olduğu söylenmektedir⁹⁸. Burada ifade edildiği gibi sağlığı korumak için bedeni hareketler önemli görülmektedir. Aynı şekilde bir evde uygulanacak bazı küçük önlemlerle de sağlıklı bir hayat elde edileceği düşünülmektedir. Derginin önerdiği değişiklikler şu şekilde izah edilebilir: “En sıhhi bir yatak demir veyahud pirinç karyoladır. Bunların aksanı ve parmaklıkları toz tutmamak için yuvarlak ve perdahtlı olmalıdır. Böylece karyoladan hava kolaylıkla geçer. Geçerken de yatağın ter ve rutubetini sürükler götürür... Eşya gayet sade ve kanaatkârane olmalıdır... Duvarları halılar ve kilimler vesaire eşya ile süslemek örtmek caiz...” olmadığını yazmaktadır⁹⁹. Burada görüldüğü gibi insanların uzun süre bulunduğu mekânlarda temiz havanın teneffüs edilmesi istenmektedir. Abdüfeyyaz Tevfik’in yazdığı “Çocuk ve Tabiat” isimli makalede de çocuk ve gençlerin uygun mevsim ve havalarda temiz hava için park ve bahçelerde vakit geçirmeleri tavsiye edilmektedir¹⁰⁰. Abdüfeyyaz Tevfik, insanların tabiatın uzaklaştıkları nisbette sıhhatlerini de kaybettiklerini iddia etmekte, çocuk ve gençlerin bahar geldiği zaman açık havada vakit geçirmelerini tavsiye etmektedir. Abdüfeyyaz Tevfik, bu tavsiyesinin arkasında yatan düşüncüyü şu şekilde açıklarken; “ecdadımızdan tevariüs edub yalnız kalbimizde kalan cengâverlik, vatanperverlik hisleri beynimiz ve vücudumuzda yeniden imtizaç eder, Türk gibi kuvvetli darb-ı meselini maziden atıye devretmiş oluruz”¹⁰¹. Diyerek eski günlerdeki gibi düşmana korku salan bir gençlik beklentisini de ortaya koymaktaydı.

96 A.Seyfi, “İyi Vücutlu Milletler İyi Yaşar” Talebe Defteri, S.17, 2 Kânunusani 1329, s.283.

97 A.Seyfi, “Jimnastik Umumîdir-Terbiye-i Bedeniye”, Talebe Defteri, S.19, 30 Kânunusani 1329, s.311.

98 A.K., “Musahabe-Hıfz-ı Sıhhat Nedir?”, Talebe Defteri, S.2, 2 Haziran 1329, s.19.

99 Defter, “Hıfz-ı Sıhhat- Sağlam Adamın Odası Nasıl Olur” Talebe Defteri, S.3 20 Haziran 1329, s.35.

100 Abdüfeyyaz Tevfik, “Çocuk ve Tabiat”, Talebe Defteri, S.1, 23 Mayıs 1329, s.6.

101 Abdüfeyyaz Tevfik, “Bahardan İstifade”, Talebe Defteri, S.37, 29 Mart 1333, s.604-605.

4.5. Sorular, Yarışmalar ve Ödüller

Talebe Defteri Dergisinde, ilk sayıdan itibaren okuyuculara yönelik ödüllü sorular, resim ve yazı yarışmaları ve bazı hediyeler verileceğine ilişkin haberler bulunmaktadır. Okuyucuları dergiye bağlamak, onların ilgisini canlı tutmak ve başarılı gördükleri çocukları ödüllendirmek amacıyla başlayan bu uygulamalar derginin yayın hayatı boyunca devam etmiştir. İlk sayılarda daha çok ve çeşitli olan sorular ve yarışmalarını, ilerleyen sayılarda azalmaya ve son sayılara yaklaştıkça kesilmeye başladığı görülmüştür. Ödüllü soruların derginin sıkıntılı dönemlerinde yer verilmediği, kâğıt ve diğer sıkıntıların baş gösterdiği dönemlerde tamamen kesildiği anlaşılmaktadır.

Dergide “Müسابaka” başlığı altında öğrenciler ödüllendirilmeye çalışılmış olsa da ana amacın öğrenciyi düşünmeye ve yazmaya teşvik etmek olduğu gözlenmektedir. Ayrıca derginin öğrenciler üzerindeki etkisi de çeşitli kompozisyon önerileri ile öğrenilmeye çalışılmıştır.

Derginin ilk sayısının kapak sayfasında “Bilmece başlığı ve “Yazı Müsabakası” alt başlığı ile okuyuculardan II. Meşrutiyetten sonra yayınlanan kitaplar hakkında ne düşündükleri öğrenilmeye çalışılmış ve “Nasıl kitaplar neşr edilmesini arzu edersiniz?” Sorusuna cevap aranmıştır. Öğrencilerin kısa bir kompozisyon ile neşriyattan beklentilerini dergiye yazmaları istenmiştir. Aynı sayıda yer alan bir başka soruda ise; Avrupa devletlerinin yüzölçümü bakımından sıralanması istenmektedir. Bu sorunun karşılığında öğrencilere ödül de vaad edilmiştir. Diğer bir ödüllü müsabaka ise öğrencilerin “Okumak mı oynamak mı ? Sizi sevindirir... Yoksa daha başka bir şey mi?” Sorusuna cevap yazmaları istenmeydi¹⁰². Bu sorulara cevap verenlerin yazıları ve isimleri ikinci sayıda yayınlanmıştır. Özellikle Meşrutiyet sonra neşriyat faaliyetlerini yeterli buluyor musunuz sorusuna öğrencilerin verdiği cevaplar ilginç ve dönemin milliyetçi havası ile bağlantılıdır. Örneğin İdadi ikinci sınıf öğrencilerinden Mehmet Muhittin Efendi, öğrenciler ve halk için yazılmış “Milli Manzumeler”in çoğalmasını isterken, Mekteb-i Sanayii Osmani’den Sami ve Rüşdiye öğrencilerinden Refii Selim Bey de edebiyat namı altında yayınlanan ahlak bozucu roman ve yayınların zararlarını önleyici eserler beklediklerini yazmıştır. Üsküdar İdadisinden Mustafa Efendi okullarda pek de sevilerek okunmayan bazı derslerin uygulamalı surette yazılmasını arzu ettiğini ifade etmiştir¹⁰³.

Okumak veya oynamak mı sorusuna gönderilen cevaplar arasında Eyüb Askeri Rüşdiyesi 3. Sınıf öğrencilerinden Hüseyin Latif Efendinin gönderdiği yazı beğenilmiş ve derginin 2. Sayında yayınlanmıştır. Bu yazıda oynamak ifadesinden milli oyunlar anlaşılmış ve oyunların faydalı olduğu izah edilmeye çalışılmıştır. Milli oyunların sağlam vücut elde etmek için faydalı olduğu

102 Defter, “Yazı Müsabakası”, “Sual”, Talebe Defteri, S.1, 23 Mayıs 1329, kapak sayfası.

103 Defter, “Yazı Müsabakası Cevabı”, Talebe Defteri, S.2, 6 Haziran 1329, s.29.

açıklanmış, ecdadın da bu oyunların da katkısıyla çelik gibi bir vücuda sahip olduğu ifade edilmiştir¹⁰⁴. Aynı sayıda “*Müsabaka*” başlığı altında öğrencilerden İstanbul’un fethini resmetmeleri istenmekte ve en başarılı öğrenciye bir tablo hediye edileceği bildirilmektedir¹⁰⁵.

Derginin ikinci sayısından itibaren hiç okuma yazma bilmeyenlerin bile anlayacağı ve yapabileceği eşya örneklerini vereceğini ilan edilmektedir. Bu sayının ilavesi olarak mekteplerde şeker koymağa mahsus tabak ile bir kalemlik planı verilmiştir¹⁰⁶. Aynı şekilde Talebe Defteri’nin 3. Sayısında “*Menşur Muhammes*” (beşgen) ile “*Menşur Müselles*” (üçgen) gibi geometrik şekilleri ilave olarak okuyucularına hediye etmiştir. Bu suretle Hendese derslerinin okullarda pratik surette okutulmasına katkı sağlamayı amaçladığını ifade etmektedir¹⁰⁷.

Talebe Defteri 13. Sayısında o zamana kadar verdiği hediyelerin en büyüğünü vereceğini açıklamıştır. Dergi okuyuculardan gördüğü ilgiye teşekkür etmek için her iki nüshada bir okuyucularına bir lira kıymetinde bir hediye vermeyi düşünmüş ancak bunun bütün okuyucularına taksim edilmesinin mümkün olmayacağı için kura usulü ile hediye dağıtılması kararlaştırılmıştır. Buna göre derginin son sayfasında bulunana kura kuponunu kesip, okuyucu adresi ile beraber idarehaneye gönderenler arasında bir hakem heyetinin önünde çekiliş yapılacağı yazılmakta ve ilk hediye 108 kuruş kıymetinde bir altın saat olduğu açıklanmaktadır¹⁰⁸.

Dergide okuyuculara yönelik sorular 9. Sayıdan itibaren “*Malumat-ı Mütenevvia*” başlığı altında sorulmaya ve çeşitlenmeye başlanmıştır. Tarih, coğrafya, hendese, hesap, kimya ve kozmografya başlıklarıyla tasnif edilmiş ve çeşitli ödüller de vaad edilmiştir. Ödüller genel olarak kitap, yazı takımı, cep lügati, suluboya takımı, bir düzine defter, kurşun kalem, bir deste kâğıt ve takdir varakası olarak belirlenmişti. Soruların cevaplarının İstanbul için 10 gün, taşra için ise 20 gün içinde gönderilmesi istenmekteydi.

Talebe Defteri’nin düzenlediği en ilginç müsabaka ise 48. Sayıda ilan edilen “*İsim beğenme*” yarışmasıdır. Okuyucuların beğendiği kız ve erkek isimleri dergide yayınlanarak, oy verilmesi istenmiş, en çok oyu alan isimler en beğenilen isimler olarak ilan edilmiştir¹⁰⁹.

104 Hüseyin Latif, “Okumak mı Oynamak mı Sualinin Cevapları”, *Talebe Defteri*, S.2, 6 Haziran 1329, s.30.

105 Bu soruya cevap olarak İstanbul Sultanisinden Münib Efendinin gönderdiği “İstanbul Alınırken” adlı tablosu derginin 20 Haziran 1329 tarihinde çıkan 3.sayının 46. Sayfasında yayınlanmıştır.

106 Defter, “Talebe Defteri’nin İlavesi”, *Talebe Defteri*, S.2, 6 Haziran 1329, kapak sayfası.

107 Defter, “Talebe Defteri’nin İlavesi”, *Talebe Defteri*, S.3, 20 Haziran 1329, kapak sayfası.

108 Defter, “Talebe Defteri’nin Kari ve Karielerine Hediyesi”, *Talebe Defteri*, S.13, 7 Teşrinisani 1329, kapak sayfası.

109 Defter, “İsim Beğenme Müsabakası”, *Talebe Defteri*, S.48, 8 Teşrinisani 1333, s.784.

Sonuç

Talebe Defteri Dergisi 1913-1919 (H.1329-1335) tarihleri arasında 68 sayı çıkarmıştı. Cüneyd Okay'ın Eski Harfli Çocuk Dergileri isimli kitabında yaptığı ve 1869-1927 yıllarında arasında yayınlanan eski harfli çocuk dergileri sıralamasına göre; Talebe Defteri Dergisi en uzun süre faaliyette bulunan beşinci dergidir¹¹⁰. En çok sayı çıkaran dergilerden biri olmasına karşın Talebe Defteri Dergisi'nin misyonu, yayın faaliyeti ve çocuklara vermeye çalıştığı değerler, gizli kalmış, üzerinde derinlikli çalışmalar yapılmamış, sadece bazı çalışmalarda derginin bazı makalelerine atıf yapılmıştır. Ancak şu bir gerçektir ki süreli yayınlar, çıktıkları dönemin birer aynası gibidir. Özellikle sosyal ve ekonomik gelişmelerin takip edilebileceği çok önemli kaynaklardır. Bu nedenle dergilerin tarih yazımında mutlaka dikkate alınması gerekli olduğunu söylemek durumundayız. Çocuk dergileri de bu kapsamda değerlendirilmeli, sadece çocukluğun tarihi için değil, toplumsal tarih çalışmaları için vazgeçilmez başvuru noktası olarak kabul edilmelidir.

Talebe Defteri Dergisi'nin sayfaları okunmaya başlanınca derginin misyonu fark edilmekte, ilerleyen sayılarında yayın politikası anlaşılacaktır. Derginin misyonu milli bilince sahip bir Türk genci yetiştirmektir. Meşrutiyet rejimi ve İttihat ve Terakki Fırkası, kendisine sadık, milliyetçi bir nesil ortaya çıkarmak için eğitim ve toplumsal hayatta bir takım değişiklikler yapmaya çalışmış, aynı zamanda basın-yayın alanında özellikle çocuklara yönelik yayın faaliyetlerinde kendini hissettirmiştir. Fırkaya yakın bir duruşu olan Talebe Defteri Dergisi'nin yayınlandığı dönem Osmanlı tarihinin en sıkıntılı dönemidir. 1913 yılında ilk sayısını çıkaran dergi, Balkan Savaşlarının en acı günlerine şahit olmuştur. Derginin yayın hayatından çekildiği 1919 yılında ise Birinci Dünya Savaşının getirdiği kayıplar ve yıkımlar yaşanmıştır. Savaşın neden olduğu yokluk ve perişanlıklardan tüm toplum etkilendiği gibi çocuklar da ciddi ve ağır sorunlara maruz kalmışlardır.

Türk milliyetçiliğini canlandıran özelliği nedeniyle Balkan Savaşları bir dönüm noktasıdır. O güne kadar Osmanlılık kimliğinde ısrar eden Osmanlı aydınları Balkan mağlubiyetinin yarattığı şok ve olumsuz sonuçlar nedeniyle kendilerine daha farklı hedefler seçmişlerdi. Erol Köroğlu'nun tespitiyle "*Ülkeyi ne olursa olsun kurtarma*" düşüncesi ittihatçıları tek hedefe Türk milliyetçiliğine yöneltmişti¹¹¹.

Balkan Savaşının toplumda neden olduğu yıkımı temizlemek, kırılan gururu tamir etmek ve en önemlisi devleti yıkılmaktan kurtarmak için İttihatçılar, Türk milliyetçiliğini kullanarak Türk birliğine ulaşmayı bir hedef

110 Cüneyd Okay, *Eski Harfli Çocuk Dergileri*, İstanbul Kitabevi Yayınları 1999, s.216

111 Erol Köroğlu, *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı 1914-1918 Propagandadan Milli Kimlik İnşasına*, İstanbul İletişim Yayınları 2010, s.121.

olarak tanımlamışlardı. Bu hedefe ulaşacak yeni nesilleri, İttihatçılar eğitim ile şekillendirmeye çalışacaktı. Ülkenin yaşadığı facialar canlı bir şekilde gençlere aktarılmak istenmekte, eğitimde gerçekleştirilmeye çalışılan millileşme ile de gençlerin zihin dünyalarında bir değişiklik amaçlanmaktaydı. Dergide yer alan Türk birliği ve Turan'a yönelik hikâye ve yorumlar gençlere bir ideal olarak sunulmaktaydı.

Balkan Savaşı sırasında Balkan milletlerinin, Müslüman komşularına ve muhacirlere yönelik tutumları Müslüman halk arasında derin bir infiale yol açmış ve gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarına yönelik boykot hareketini başlatmıştı. Gayrimüslimlere olan tepki, yönetime yakın olan dergiler tarafından da paylaşılmış ve yayın politikasını yeniden düzenlemişlerdi. Bilinçli nesil adı altında yakın geçmişte yaşanan gelişmelerin farkında olan nesil yetiştirmek için Talebe Defteri Dergisi üzerine düşen vazifeyi yapmaya çalışmıştı. Dergide ele alınan konular, Osmanlı gencine milli bilinç vermek için özenle seçilmiş, adeta çocuklara yaşam biçimi tavsiyesinde bulunulmuştu. Böylece geleceği inşa edecek çocukların istenen modele göre yetiştirilmesi arzulanmaktaydı. Yeniden inşa edilmek istenen gençlerin sahip olması gereken nitelikler ise dergide işlenmekteydi.

Talebe Defteri Dergisi'ne göre bilinçli Türk Genci, Milli İktisat taraftarı olmalıydı. Yabancı malları satın almaz, gayrimüslim mağazalarına gitmez, memleket ekonomisini dışa bağımlı olmaktan kurtarmak için ticarete yönelmeye çalışır ve zanaatkâr olmayı önemserdi. Ayrıca gençlerin yeteneklerini devlet memurluğunda olarak körelttiklerini iddia eder ve serbest teşebbüsü savunurdu. Talebe Defteri Dergisi, hükümetin savaş sırasında takip ettiği ekonomi politikalarına duyarlıydı. İç borçlanma çağrıları dergide karşılık bulmuş, bu amaçla hikâyeler, karikatürler ve teşvik edici yazılar yayınlanmıştı. Tasarruf tavsiyeleri adı altında yurtdışındaki bazı örnekler Osmanlı gençlerine aktarılmaya çalışılmıştı.

Yaşanan felaketlerin bir ders vesilesi olarak görülmesi istenmekte, memleketin yeni bir faciayı kaldıramayacağı düşüncesiyle dergi, yeni nesilden mazideki ataları gibi dirayetli ve sağlam olmalarını istemişti. Bu amaçla Balkan Savaşlarından sonra gençlere yönelik bir takım paramiliter organizasyonların memlekette revaç bulması dergi tarafından desteklenmiş, gençler, Keşşaflık gibi yarı askeri oluşumlara katılmaları için teşvik edilmiş ve bu girişimlerin vatan savunmasının bir parçası olduğu düşünülmüştü. Ayrıca Talebe Defteri Dergisi, memleketi savunacak gençlerin sağlıklarıyla da ilgilenmiş, onların sağlam, sağlıklı ve dayanıklı olmaları için bazı tavsiyelerde bulunmuştu.

Talebe Defteri Dergisi, savaş yetimleri ve muhacirlerin halk ve hükümet tarafından himaye edilmesi istenmekte ve bu amaçla Hilal-i Ahmer'in faaliyetlerini takdirle karşılamaktaydı.

KAYNAKÇA

I. Kitaplar

- DOĞAN, Nuri, *Ders Kitapları ve Sosyalleşme 1876-1909*, İstanbul Bağlam Yayınları 1994.
- GÜRSOY, Ülkü, *İkinci Meşrutiyet Dönemi Dergileri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara 1999.
- IŞIK, İhsan, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi, C.9*, Ankara Elvan Yayınları 2010
- İSKİT, Server, *Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Ankara Başvekâlet Matbaası 1943.
- KÖROĞLU Erol, *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı 1914-1918 Propagandanan Millî Kimlik İnşasına*, İstanbul İletişim Yayınları 2010.
- OKAY, Cüneyd, *Eski Harfli Çocuk Dergileri*, İstanbul Kitabevi Yayınları 2002,
- _____, *Çocuk Hayatında Yenileşmeler 1850-1900*, İstanbul Kırkambar Yayınları 1998
- PURA, Fuat, *Bizde ve Dünyada İzcilik*, 1939
- TÜCCARZADE İbrahim Hilmi, *Felaketlerimizin Esbabı*, Dersaadet Kitabhane-i İslam ve Askeri, İstanbul 1328

II. Makaleler

- BİRİNCİ, Ali, “Meşrutiyet Matbuatı I” *Kebikeç*, S.2, 1995.
- ELMACI, Mehmet Emin, 1908 Avusturya Boykotunda Liman İşçileri, *Kebikeç* S.5, 1997.
- ERDOĞAN, Fatih, “Toplumsal Tarihimizde Çocuk Edebiyatımızın Yeri”, *Toplumsal Tarihte Çocuk*, İstanbul Tarih Vakfı Yayınları 2006.
- KARAKIŞLA, Yavuz Selim, “Meşrutiyette Bir Çocuk Dergisi”, *Tarih ve Toplum*, S.52, 1988.
- KOMİSYON, “Galata”, *İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi, C.3*, İstanbul Tercüman Gazetesi Kültür Yayınları 1983.
- KÜR, İsmet, “1869-1928 Yılları Çocuk Dergilerinde Eğitimci Yazarların Benimsediği Çocuk Tipleri” *Birinci Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi 6-8 Kasım 1996*, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi 1997.

OKAY, Cüneyd, "Türkiye'de Çocuk Tarihi: Tespitler, Öneriler", *Kebikeç*, S.19/2005.

_____, Meşrutiyet Dönemi Çocuk Dergilerinde Milliyetçilik/ Millilik(1908-1918)", *Türk Yurdu*, S.136, Aralık 1998.

_____, "Müslüman Boykotajı ve İstiklal-i İktisad-ı Milli Cemiyeti", *Toplumsal Tarih* S.31, Temmuz 1996.

ONUR, Bekir, "Çocukluğun Dünü ve Bugünü", *Kebikeç*, S.19, 2005, s.99-100.

SATİ,"Mekteplerde Teavün ve Tasarruf Sandıkları, *Tedrisat-ı İbtidaiyye Mecmuası*, S.10, Kasım 1910.

SÜMER, Tülin, "Türkiye'de İlk Kurulan Kadınları Çalıştırma Derneği, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S.10, Temmuz 1968.

TANSEL, Fevziye Abdullah, "Memleketimizde Gençler İçin Kurulan İlk Dernekler, *Gazete ve Dergiler(1913-1920)*", *Belleten*, C.51, S.199.

TOPRAK, Zafer, II. Meşrutiyette Fikir Dergileri, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul İletişim Yayınları 1985.

_____, "II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri" *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.2, İstanbul İletişim Yayınları 1985.

_____, "İslam ve İktisat 1913-1914 Müslüman Boykotajı", *Toplum ve Bilim*, S.29-30, Bahar 1985.

_____, "II. Meşrutiyet Döneminde İç Borçlanma" *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul İletişim Yayınları 1985.

_____, "İttihat ve Terakki'nin Paramiliter Gençlik Örgütleri", *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, S.7, 1979.

UÇAN, Lale, "Osmanlı Çocuk Dergilerinin Çocuk Kimliği Üzerine Etkileri" *Osmanlı Dünyasında Çocuk Olmak*, İstanbul Dem Yayınları 2012.

ÜNDER, Hasan, "Goltz, Milleti Müsellaha ve Kemalizmdeki Spartan Öğeler" *Tarih ve Toplum*, S.206, Şubat 2001.

VARLIK, Bülent, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul İletişim Yayınları 1985.

YAVUZ, Erdal, 1908 Boykotu, *ODTÜ Gelişme Dergisi* 1978 Özel Sayısı.

III. Tezler

ESEN Atakan, "Türk İzcilik Hareketinin Tarihsel Temelleri" *Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2009.

KÜÇÜK, Hüseyin, "Talebe Defteri Çocuk Dergisi(İndeks, Seçme Metinler, Değerlendirme ve Sözlük) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

ŞENDİL, Kamile, "Talebe Defteri(1913-1919) 1-67. Sayılar, İnceleme, Tahlil, Fihrist, Seçilmiş Yazılar", Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.

IV. Talebe Defteri Dergisindeki Makaleler

A.K., "Musahabe", S.1, 23 Mayıs 1329.

_____, "Musahabe-Hıfz-ı Sıhhat Nedir?", S.2, 2 Haziran 1329.

Abdülfeyyaz Tefvik, "Çocuk ve Tabiat", S.1, 23 Mayıs 1329.

_____, "Bahardan İstifade", S.37, 29 Mart 1333.

Ahmet Cevad, "Yad-ı Mazi-Tabii Askerlik", S.10, 26 Eylül 1329.

_____, Oğlumla Musahabelerimden, Sabanımızı Niçin Değiştirmiyoruz?, S.33, 19 Kanunusani 1332.

_____, Mekteplerde Artırma Sandıkları, S.26, 8 Mayıs 1330.

A.Seyfi, "İyi Vücutlu Milletler İyi Yaşar", S.17, 2 Kânunusani 1329.

_____, "Jimnastik Umumîdir-Terbiye-i Bedeniye", S.19, 30 Kânunusani 1329.

Defter, "Artırma Sandığı ve Osmanlı Gençleri Teavün Şirketi, S.17, 2 Kânunusani 1329.

_____, "Barbaros Artırma ve Yardım Sandığı, S.48, 8 Teşrinisani 1333.

_____, "Barbaros Artırma ve Yardım Sandığı-Geçen Sayıda Yazılan Nizamnamenin Mabadı, S.49, 22 Teşrinisani 1333.

_____, "Beyrut Darü'lulûm Keşşafı, S.29, 19 Haziran 1330,

_____, "Genç Dernekleri ve Gürbüzler", S.32, 5 Kânunusani 1332.

_____, "Gençlerle, Mektebliler ve İstikraz-ı Dâhili", S.51-52, 2 Mayıs 1334.

_____, "Gençlik Bu Makaleyi Dikkatle Okuyunuz, Artırma Sandığı", S.16, 19 Kânunuevvel 1329.

_____, "Hıfz-ı Sıhhat- Sağlam Adamın Odası Nasıl Olur", S.3 20 Haziran 1329

_____, "İsim Beğenme Müsabakası", S.48, 8 Teşrinisani 1333.

_____, "İstanbul Maarif Müdür-i Muhterem Saffet Beyefendiye Teşekkür", S.32, 5 Kânunusani 1332.

_____, "Kadıköy Osmanlı Hanımlarına Müjde", S.21, 27 Şubat 1329.

_____, "Kari ve Karielerimizden Bir Sual", S.55, 13 Haziran 1334.

- _____, "Keşşafın Muhtırası", S.18, 12 Kânunusani 1329.
- _____, "Keşşafın Muhtırası-Keşşafın Vazaif-i Ahlakıyyesi", S.19, 30 Kânunusani 1329.
- _____, "Keşşafın Muhtırası", S.20, 13 Şubat 1329.
- _____, "Keşşafın Muhtırası 4- Mukavemet-i Beden", S.21, 27 Şubat 1329.
- _____, "Macide ile İkinci Mülakat", S.40, 10 Mayıs 1333.
- _____, "Mekteb-i Sanayiden Mehmet Emin Efendi", S.14, 21 Teşrinisani 1329.
- _____, "Mektebliler İdman Bayramı", S.41, 24 Mayıs 1333.
- _____, "Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası", S.45, 13 Eylül 1333.
- _____, "Talebe Defteri'nin İlavesi", S.2, 6 Haziran 1329.
- _____, "Talebe Defteri'nin İlavesi", S.3, 20 Haziran 1329.
- _____, "Talebe Defteri'nin Kari ve Karielerine Hediyesi", S.13, 7 Teşrinisani 1329.
- _____, "Yazı Müsabakası", "Sual", S.1, 23 Mayıs 1329.
- _____, "Yazı Müsabakası Cevabı", S.2, 6 Haziran 1329.
- _____, "20 Lirası olan Bir Genç Ne Yapmalıdır?", S.51-52, 2 Mayıs 1334.
- Ebulmuhsin Kemal, "İngiltere'de Bedeni Mümareseler", S.16, 19 Kânunuevvel 1329.
- Fon Hoff, "Genç Dernekleri", S.43, 19 Temmuz 1333.
- _____, "Genç Dernekleri 4", S.44, 12 Ağustos 1333.
- Hüseyin Latif, "Okumak mı Oynamak mı Sualinin Cevabları", S.2, 6 Haziran 1329.
- M.B. "Keşşafın Muhtırası-Araziden İstifade", S.27, 22 Mayıs 1330.
- M.Nejad, "Üçüncü Mektub Memurluk", S.27, 22 Mayıs 1330.
- Mirliva Fon Hoff, "Genç Dernekleri Mukaddime", S.40, 10 Mayıs 1333.
- _____, "Genç Dernekleri" S.40, 10 Mayıs 1333.
- Muallim İrfan Emin, "Küçük Roman-Sanat Yolunda", S.57, 11 Temmuz 1334, s.920-921.
- _____, "Küçük Roman-Nasıl Yaşıyorduk?", S.58, 25 Temmuz 1334.
- _____, "Küçük Roman-Daha Müreffetlik- Para Artırabiliyorduk", S.58, 25 Temmuz 1334.
- _____, "Küçük Roman- Annem Artık İhtiyarladı", S.61, 12 Eylül 1334.
- _____, "Küçük Roman-Biz Zengin", S.61, 12 Eylül 1334.
- _____, "Küçük Roman-İslam Kadınları Dikiş Yurdu", S.59, 10 Ağustos 1334.

_____, "Küçük Roman-Yeni Yeni Teşebbüsler, Yeni Yeni Muvaffakiyetler", S.60, 29 Ağustos 1334.

_____, "Küçük Roman- Biz Zengin, Milli Fabrikalar", S.62, 10 Teşrinievvel 1334.

Muallim İsmail Hakkı, "Sanayii Mektebi Talebesine", S.6, 1 Ağustos 1329.

Muallim Kenan Kemali, "Müstakbel Valide", S.14, 21 Teşrinisani 1329.

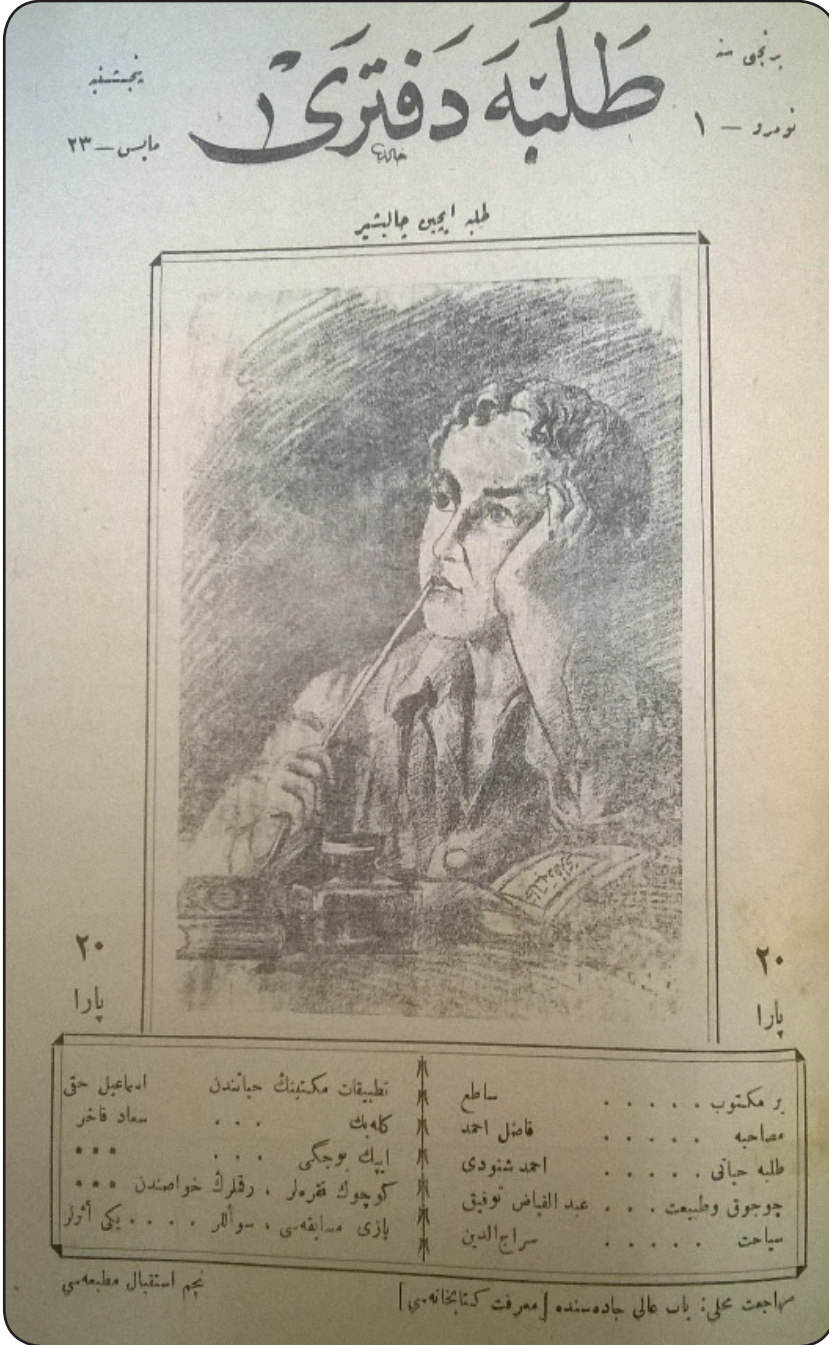
Muallim Mukaddem, "Meslek İntihabı 4, Ticaretin Fevaidi", S.28. 5 Haziran 1330.

Munis Nejad, "Kuvvetli Ol!", S.28, 5 Haziran 1330.

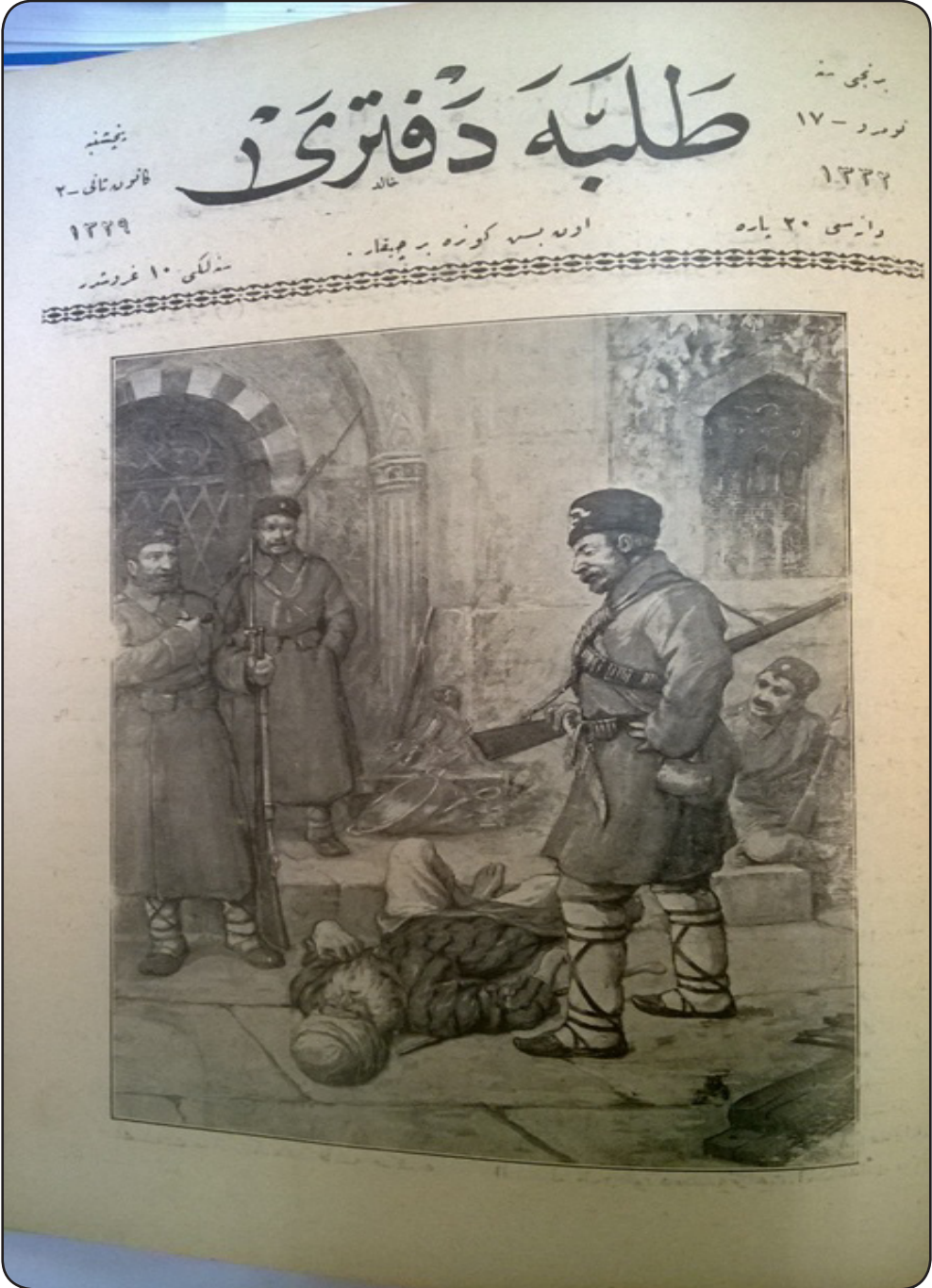
Said Fahir, "Bir Mekteb Artırma Sandığı, Barbaros Numune Mektebi Yavrularına", S.47, 25 Teşrinievvel 1333.

EKLER

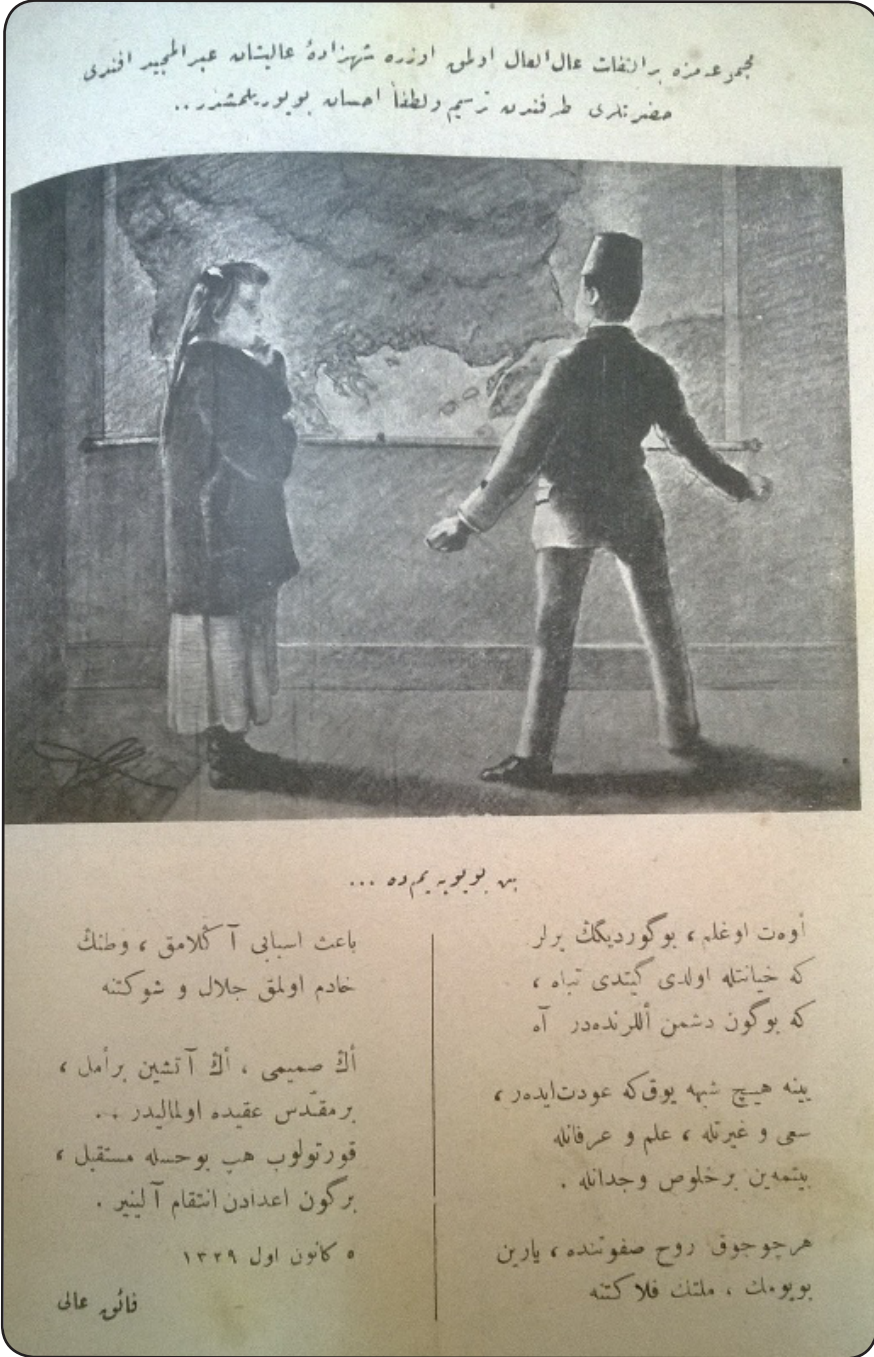
EK 1: Talebe Defteri Dergisi'nin 23 Mayıs 1329 tarihli birinci sayısı.

EK 2: Talebe Defteri Dergisi'nin 2 Kanunısani 1329 tarihli 17. sayısı

EK 3: Faik Ali Bey'in "Ben Büyüyeyim de" isimli şiiri. Talebe Defteri, S.16, 19 Kânunuevvel 1329.

بہ بویوریمشدر...

باعث اسبابی آکلامق ، وطنک
خادم اولمق جلال و شوکتہ

اُک صمیمی ، اُک آتشین برامل ،
برمقدس عقیده اولمالیدر ،
قورتولوب هب بو حسلہ مستقبل ،
برگون اعدادن انتقام آلینیر .

۱۳۲۹ کانون اول

فائل عالی

اودت اوغلم ، بوگوردیگک برلر
که خیانتله اولدی کیتدی تیراه ،
که بوگون دشمن آللرنده در آه

بینه هیچ شبهه یوق که عودت ایدر ،
سعی و غیرتله ، علم و عرفانله
یتیمین برخلوص وجدانله .

هرچوجوق روح صفوننده ، یارین
بو یومک ، ملتک فلاکتہ